

המלה

בעברית ובאידיש

ישרו בערבה מסלה לאלקינו (ישעי' מ' ג')

ירחון, מוקדש לעניני תורה ויהדות

יוצא לאור ע"י

ועד הרבנים דניו-יארק רבתי

חוברת א'.

ב"ה, חדש שבט, תרצ"ו.

שנה א'.

תכנ הענינים:

במסלה נעלה, תחזקנה הירם, מחאתנו ..... המערכת
 על הנזירות נגד השחיטה ..... הרב יעקב לעוויןזאן
 מחאה נלוו' ..... מרבני פוילין שליט"א
 השג י"ר — חרו"ת ..... הרב ישראל דושאוויץ
 עבודה של עיר ..... הרב משה בנימין טאמאשאוו
 חייב אדם לבסומי בפודיא ..... מאת ז'
 אונזערע שטרעבונגען, נצחון פון תורה, מיר טאָרען ניט שווייגען,
 וועגען טהרת המשפחה ..... רעדאקציע
 חפץ חיים וועגען כבוד התורה ..... הרב משה מאיר ישר
 פון דער אידישער וועלט, פון דער רבנישער וועלט, פארשידענעם, מודעות.

"HAMSILO", 229 East Broadway, New York, N. Y.

Vol. I.

New York, February, 1936.

No. 1

תנאי החתימה:

לחצי שנה — \$1.00

לשנה — 2 דולר

ואנו מקוים כי שוכן שמים יהא בעזרתנו, כי במסלה נעלה — מסלה לאלקינו.

במסלה נעלה!

תחזקת ה'ידים!

מתוך החשך הנורא של יסורי הגלות המקיפים אותנו, מתוך עבי הערפל של הצער והצרה שאחינו שרויים בהם, מתוך דמדומי הלילה המחשיכים את עינינו והמכאיבים את לבנו, כמה מזהירים אלה קווי האורה, טפות התנחומים שמביאות לנו גדולי הרוח שבקרבתנו, בראותנו אותם אוזרים כל כחותיהם לבקש תרופה לכאב עמם.

הנה בנים בונים באו לנו מבריטניא, ולא הם כנופם הסובלים יסורים, לא הם היודעים מחסור, כי יושבים הם על מרומי קרת ונוחלים עשר זכבוד בארצם, אבל שנתם נרדה מעיניהם, תנומה ננזלה מאתם, כי כאב אחיהם קרב אל לבם, נורא אחינו שבאשכנז המעונים ומדוכאים נגע אל נפשם, והלכו לנדוד לארצות הברית למצא אחים לדעה, אחים להרגשת הכאב העממי, והנכונים לעזרם במטרתם לחלץ את מצוקינו שבאשכנז ממצוקתם.

וברוכים יהיו אלה אחינו הגדולים מר. הרברט סעמועל, הלורד בירסטיר, מר שמעון מרקוס ועוזריהם כבאם אלינו ובצאתם וברוכים יהיו כל העומדים אתם במעשיהם בארץ זו למצא אזנים קשובות וידיים פתוחות בשביל המטרה הגדולה. ובאותה יעה אנו מביעים ג"כ את קורת רוגנו להעומדים בראש הסתדרות בני פולין שהתעוררו בכל הוב לבבם לבא לעזרת אחינו המדוכאים שבפולין, אלה מיליוני אחינו המשוללים כל אפשרות להחיות את נפשותיהם, הסיבלים מחסר באין תקוה ושקפה להיטיב את חייהם המרורים, אלה התועים בעולמם והיאוש תוקפם, ועיניהם כלות לראות טפס גועים ברעב ובמצוק, אלה שכבר נלאו מכאב ואפילו להתאנה ברמה אין להם כח.

ואנו קוראים לאחינו שבארץ זו השבעים ב"ה לחם, אם נפש ישראל יקרה לנו אל נא

ירחון זה הוא נסיון למלא, בעזר השם, חסרון בולט שהיו נרגש בעולמנו ביותר, ולגשם על ידו שאיפה של עידן ועדנים בין שדרות הרבנים והקהל החרדי, לרכוש במה חי' שמעלי' ישמע הקול של מורי העם ומדריכיו במקום הזה ובזמן הזה, ותשמש להיות ההד של אותו החלק של עמנו הנזקק עוד לרבניו ולתורה יטהם דוגלים בה.

ויודעים אנו את האחריות הגדולה שאנו נוטלים עלינו, לפני חברינו ולפני הקהל הרחב הכרוך אחרנו; יודעים אנו, כי כל מלה שתאמר שלא כהגן אפילו בשוגג, ואף חסר או יתיר שיבא בירחנו הזה, יכולים להיות נדרשים להפסדה של כונתנו, ומכירים אנו את כל הקושי שבמפעלנו הזה והמכשולים שנפגש במסלתנו, ובכל זאת ננשים אנו לעבודה אחראית זו, במצאנו שאי אפשר עוד לנו לעמד בלי במה פומבית, ביחוד בשעה זו כשהאדרלמוסיא גברה בעולמנו, כשעמודי תורתנו מתרופפים בארצנו, כשכבוד התורה והנוטים אחריה הולך ושפל, ואם נחשה לעת כזאת תורה מה תהא עלי'. — אולם דרכנו לא תהא לעומת מי שהוא, לא נחפז ולא נתן למי שהוא מעוזרנו וסופרינו לגעת בכבוד מי שהוא.

תעודתנו תהא לא להשפיל אלא להרים, לא להטיל אף לא לבקש מומים כי אם להראות על הנשגב והנעלה בעולמנו.

כונתנו לזכך את אוירנו מאותן הדעות המשובשות ההולכות ונשרשות בין שדרות הצבור שלנו, ולהסיר את החולניות שהכניסו אותן הדעות המומטעות בכל המוסדות הקדושים לנו.

קרוב הלבבות בעולם הרבנים, אהבת ישראל בכלל, אהבת העושים ומעשים לטובת כל מה שקדוש לנו; לעורר את כל אלה העובדים לחזוקם של תורתנו ומוסדותנו הצבורים, ולהחזיק בידי העושים טוב — אלו הם הדברים שאנו נוטלים אתנו במסלה זו שאנו הולכים ובאים על ידה לפני חברינו ושרדות צבורינו.

נאשם בנפשותינו לראות בצרות אחינו ולחשות, אל נא נניח את החלק היותר חשוב במנין ובנין של אחינו לגוע בחרפת רעב. נתנה נא יד לראשי ההסתדרות הפולנית ולא נגש אל לחמנו בטרם שנרע כי מפתנו השבענו לאח אומלל, ואל תרפינה ידינו טרם שיהי' המליון דולר הנדרש מאתנו.

ומי יתן וימצאו לנו בנים גדולים מיוצאי רוסיא, שידעו גם הם לעשות מאומה בשביל אחיהם שבארץ זו, הקוראים אותנו בכל לבם הקרוע ובכל נפשם הפצועה להציל את נשמותיהם משריפה וגופותיהם מיסוריהם הנוראים, להוציאם ממסגרתם, לחלצם מעינויים שאין כח ביד איש לסכלם, ולעזרם להבנות בארץ אבות, למען ימצאו שם מנוח לנפשם הכואבת, ותקותנו עוד אתנו שגם לאחינו אלה ימצאו בנו גואלים ולכל אלה אנו אומרים: יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם.

מהאתנו!

נורא מצבנו בנוים. אין ארץ שאין קלקלתה מרובה מחברתה. ברוסיא שריפת נשמה ויסורים נוראים של גור. באשכנו הננו למרמס ולהפקר, וכל גם ושפל רוח הרוצה לזכות בנו וברכושנו הולך וזוכה בכח הממלכה הרשעה השולטת שם. בפולין, רומיני' אונגרי' ועוד ועוד הרינו מסורים בכל שעה להרג ולבזוזי דבזוזי. דם ישראל נשפך בראש כל חצות. רכוש ישראל למשסה. כבודנו מושפל עד שאול תחתיו. והארצות השכנות למקומות של הפורעניות סוגרות שעריהם בעדנו; ומשפחות ישראל גועות בדם ודמע, באין מקום מקלט להם ובלי פנה להניח ראשיהם הכואבות.

פנה אחת נשארה לנו מכל העולם, ארץ יחידה, ארץ אבותינו, ארץ תקותנו, שהיתה, או צריכה היתה להיות, למקום מקלט לעמנו הנדרף לעמנו השסוי.

והרי זו שהיתה לנו הדקלרצ'י' הכלפורית, ולזה קוינו, שעמי העולם ברצותם לכפר על אלפי שנות חטאתיהם לנו נתנו המנרט להעם הבריטי

לכנות בארצנו בית נאמן לכל העם הפזור בארבע כנפי הנליות — ולסוף — גם שם דוחקים את הגלינו, גם שם מתחשבים אתנו כמו עם נכרים, ולא רק שאין עוזרים אותנו לבנותה, כ"א גם נותנים מכשלים על דרכנו, עד שאנו צריכים ללחום ולהתחנן בעד כל בן ישראל הבא להתנחל בארצנו ובעד כל שעל אדמה שאנו רוצים לרכוש שמה.

ולא די להם בזה, אלא שבעוד הישוב לא נתבסס כל צרכו, בעודנו עומדים בתחילת עבודתנו, רוצים להטיל עלינו ממשלה בצורת פרלמנט שביסודו בלבד בשעה בלתי רצויה זו הרי הוא מעמיד בסכנה את כל בנינו וכ"ש בהרכבתו המוצעת לפנינו, כשחלקנו בו יהי' לקוי ומטושטש כ"כ, עד שלא תהא דעתנו נשמעת שם כלל.

וכל זה, לראבוננו היותר גדול, בא עלינו מצד העם הקרוב ביותר לרוחנו, המבין את גורלנו, העם הבריטי שלא פעם היו למחסה בעדנו, ובשעה שגם העם האנגלי וגם התושבים הערבים יודעים שמצדנו לא רק שאין כל סכנה של כל שהוא מרחפת להערבים, כ"א גם ברכה הבאנו להם בעמלנו ובמסירת נפשנו.

ויודע העולם שאנו כל חיינו החומרים והרוחניים תלויים בפנה זו הקדושה לנו מיום היינו לעם, וכשנמסר הארץ להעם המנרטי, לא נמסרה אך בשיביל קמין יהודים שיעלה בידו ברוב עמל להתנחל שם כ"א בשיביל כל העם הפזור המעונה בגלותו, בהכיר העולם את זכותו של עמנו על ארץ זו, זכות שקנינו בדמינו, בדמעותינו ובנפשותינו.

ואי' היושר להניח לעם שלם להיות מפרפר ביסודו הנוראים ולשלול מאתו את זכותו היחידה על ארצו היחידה ע"י גזירות בנוגע להתנחלותו וע"י משטרה שעוד יותר תגביל את זכויותיו.

מוחים אנו בפני העול הזה, מוחים בכל המרירות של נפשותינו הכואבות, מוחים נגד המחשבה האיומה שאפס היושר ורגש דאנושי בעולם. מוחים ודורשים צדק ומשפט מאת העם הבריטי וממשלתו שתעשה את חובתה לעמנו.

על הגזירות נגד השחיטה

מאת הרב יעקב לעדינאָן

נמס חלב ורפו הידים, אנא נפנה לעזרה, ועל מה נתריע ראשונה, על מה נרים קולנו ביותר אם נגד השחיטה בנרמניא או בעד השחיטה בפולניא, התכל קם נגדינו, מלחמה לנו כמעט בכל מדינה ומדינה, שונאי ישראל הרימו ראש ורוצים לבלענו חיים.

אחינו האומללים בנרמניא נשחטים בלי סכין, מורדפים על צואה, ונדים כקין בשעתו מארץ לארץ בלי מצא מקום מקלט, לעיננו הם גועים ברעב נתונים לחרפה ולקלסה, ונפשינו אנו היהודים האמריקנים יוצאת מכאב וצער, אנחנו עושים כל מה שאפשר לעם מפוזר לעשות, כדי להקל גור דינם של אחינו בשרינו, מפנינים אנו בשוקים ובאספות פומביות נגד השחיטה האכזרית שלא נמצא דוגמתה מימי גירוש שפניא, מחרימים אנחנו, „זבחי אדם“ אלה, וישועות עדין כל נעשו.

ופתאום נדהמנו לשמועה כי באה מפולניא, שונאים חדשים תחת מסוה וצביעות של רחמנות בבחינת „עגלים ישקון“ הוציאו מאשפות עלילה נמכזה ממאה התשע עשרה ששחטת היהודים על פי התורה היא אכזרית, ונפשם הרצחנית אינה יכולה להביט בשוויון נפש צער הבהמה האומללה הנשחטת על פי דת ומנהג ישראל ותורתו.

ובימים אלה הנישה „מאדאם פריסטאר“ אשת היושב ראש של הסענט הפולני, בקשה אל הסענט בשמה ובשם נשים רחמניות (הומאני-טעט סאסייעטי) לעשות תקונים בשחיטה היהודית להכות קודם השחיטה מכת מהומה בבהמה הנשחטת כדי להקל צערה.

מלחמה לנו בעד השחיטה תחת שער עתה נלחמנו רק נגד השחיטה של אחינו בנרמניא, ונסיון זה של פולניא להנהיג בשחיטה מכת מהומה היא מסוכנה לנו לפי דעתי מכמה טעמים. ואני ירא ששפעת קלנסים וצלצול חרבות של ההיטלריסטים הממו מוחותינו ואטמו אזנינו לבלתי שמוע והבין גודל הסכנה, והסכנה נוגעת לא רק ליהודי פולין אלא גם ליהודי יתר

המדינות האירפיות, ולא לכד ליהודי המדינות המעורלות ברעל האנטיסמיטיזם אלא מנעת ואפשר להתדבק חלילה במדינות הליברליות גם כן. חברה זו של נשים בנות צער בעלי חיים הסבה לנו צרות צרורות מיום שהופיעה בעולם, מזמן שנתארגנה החלה להתגרות מלחמה כדתינו ובשחיטתנו. עדין הרוח במחי המצב האירניים שקהלת שיקאנא עם רבניה נמצאה לפני עשרים וארבע שנה שהתעוררו אז נשי „הומאניטעט סאסייעטי“ בראשותה של „דזשיון ערעמס“ והשתדלו ע"י בתי המטבחים לכופ את הרבנים בשיקאנא שיחתמו על חוזה שירדפס בשפת המדינה שמסכימים על תקונים אלה של החברה הנ"ל: א) שהבהמה תשחט תיכף ומיד כשיניחו אותה על הארץ. ב) שסימני הבהמה יחתכו לגמרי. ג) שתיכף אחר השחיטה יקרבו מיתתה על ידי מכת מהומה, כדי שלא תסבול עוד צער ויסורים.

אחרים מהרבנים שנמצאו באספה זו כבר הלכו לעולמם, אבל יבדלו לחיים ויאריו ימים רבני שיקאנא החיים אתנו. הם יעידו ויגידו רוב הצער הינון והאנחה שעברנו בימים אלה עד אשר חפץ ה' הצליח בידינו בעקשנות מרובה נגד בתי המטבחים שנטו גם כן לצד החברה.

אני חברתי אז את המכתב אל נשים אלו ובררתי להם בדרך מדעי מספרו של הר"ר דעמבא ועוד מומחים מפורסמים שדבה הם מוציאים על שחיטתנו שהיא אכזרית. וסוף דבר המכתב היה מצד הדת האומר: „ואחרי אשר הצענו לפניכם דעת גדול המלומדים אודות השחיטה, נציע לפניכם דעתנו מצד הדת, דתינו תאסור באסור גמור כל תחבולה מלבד השחיטה שנצטוינו בתורתנו ואין בידינו לשנות כל שהוא אף כחוט השערה הן להכות על ראש הבהמה או שאר תחבולה. ומוחים אנחנו במחאה נמורה לבלתי לנטות אף כל שהוא ולשנות איזה דבר אשר הוא נגד תורתנו ורתינו“ ותשובה נמרצה זו הוכיחה להם שאת הרבנים לא ישיבו מדעתם, ואבל וחפוי ראש יצאו מן האספה, אבל מחכים לעת מצא לחדש התעמולה שלהם. ועל כן אני אומר אם חלילה נחריש לעת כזאת

לנגד המתקנים

(הערת המערכת: אם לא הועילו הדברים הצודקים ונשנו ע"י גדולי הרבנים החרדים שבארצנו לנגד התקנה המקולקלה של הקונטרבטיבים לתקנת העגונות, שמלבד שאין ממש בתקנה זו, אין בה אלא להביא קלקלה יתירה בחיי המשפחה שלנו, ואם לא הו' סיפק בדברי הבנינו להניעם ממעשיהם, הרינו נותנים בזה המחאה הנלוו' החתומה בידי גדולי התורה שבדורנו, כפי שנתפרסמה בהעתון „דאָס וואָרט הויילנאײ“, פרושים עלי' למותר. וביחד עם גדולינו החתומים, שממיהם אנו שותים, אנו רוצים לקוות שדבריהם הנלהבים יועילו להתחזק למוטב את המכשולים והנכשלים. ושלום יהי' על ישראל).

מחאה גלוּי

הנה בימי הקיץ העבר נודענו כי הראב"ם הקונטרבטיבים באמריקא בוועידתם השנתית החליטו להכח למעשה למען תקנת עגונות להנהיג סדר חדש בקרושין ונשואין, היינו, שמיד אחר הקרושין והנשואין ימנה הבעל שליח לגרושין באם לא יבוא לזמן פלוני וכיו"ב מן התנאים. ואגודת הרבנים בארצות הברית וקנדה עמדו בפרץ ופרסמו שאין ממש בתקנת הראב"ם, התקנתם היא קלקלה גדולה להוסיף פשע ולהרבות מכשולים בישראל.

גם כמה מגדולי הזמן במדינתנו יצאו במחאה נמרצה שאין ממש בתקנתם וכי על ידי זה יערערו טהרת המשפחה ויזכלו לגרום בזה הערובת ממזרות בישראל ובקשו לעורר את הראב"ים הקונטרבטיבים למשוך ידיהם מזה ולא יוסיפו עוד להתעסק בתקנה מקולקלה זו בידעם ובשמעם דעת תורה מגדולי ישראל, והשבנו כי נשתקע הדבר.

ומה מאד חרדנו לשמוע מחדש מאגודת הרבנים באמריקה, כי הראב"ים הקונטרבטיבים עומדים על דעתם בפרצותם ובפחזותם להוציא את התקנה המקולקלה אל הפועל. ובאמת מה

ששאלה זו עלתה על שולחן הסענט בפולין אזי יצאו העטלפים מחוריהם וישרצו ככל הארצות, ופחד זה מטיל חובה עלינו רבני אמריקה בפרט ויהודי אמריקה בכלל למחות בכל תוקף על ידי מחאות, אסיפות פומביות והשפעות פוליטיות נגד עליגה נמבזה זו. אסור לנו לדחות הדבר כדי לראות מה יולד יום, מלחמה קרושה לפנינו מלחמת דתנו הננה עצמית על קיומנו בתור עם שומר תורה ומצוה.

ומה אומרת הצעה זו של מרת פריסטאר ליהודי פולין המדוכאים, הצעה זו עלולה חלילה להביא בליה להישוב היהודי בפולין, שהיו מאות בשנים אבות התורה והאזנות לנו, והמעין שממנו שאבנו רוח הקודש.

מצב הנשמי של היהודים בפולין יורד למדי גם עתה, מקורי הפרנסה שלהם דללו וחרבו על ידי שנאת הגוים שכיניהם, ועל ידי הממשלה המגבלת את אפשרות חייהם של היהודים, ואם חלילה ההצעה נגד השחיטה תתקבל בסענט, אזי תכרת אוכל מפיות אלפי משפחות המתפרנסות מעסק הבשר, עוד רעבים, עוד עניים מרודים ואביונים יתוספו. מבלי משים עולים על שפתי דברי הנביא „הכלה אתה עושה את שארית ישראל?“ ויותר מזה מרחפת בהצעה זו סכנה דתית, אם חלילה תתקבל גזירה זו מוכתחני שהרבנים והחסידים ואנשי מעשה בודאי לא יטעמו טעם בשר, אבל מי ערב בעד הדור הצעיר שאינו מוכשר למסירת נפש שאין לו כח לעמוד בנסיון של חיי גזירות וסיגופים מה יהיה עמם, מי יודע ומתירא אני לאמר שאני יודע שיטמטמו לכם באכילת דברים טמאים נבילות ופריפות.

חברי הרבנים שומרי הדת, אחי היקרים החרדים על קיום תורתנו, נבין ונתעמק שחתירה חותרים שונאינו הפולנים על קיומנו הנשמי והרוחני, בכל כחנו נתעורר להלחם מלחמת מצוה נגד העומדים לבלותינו נבוא לעזרת אחינו בפולין אולי יצליח ביריבו להטייל אימה ולסתום פיות מקטריגינו, בבתי כנסיות באספות עם פטיציות וכל מיני השפעות נשתמש כולנו כאיש אחד עד יסכר פי דוכרי שקר ותורתינו תורת אמת תנצח.

יצחק זאב בלאא"מ הנאון החסיד
 רשכבה"נ מרן חיים הלוי זצוקללה"ה
 סאָלאָוויציק, אבד"ק בריסק
 אברהם צבי הירש קאמאי, אב"ד ור"מ
 במיר.

השג י"ד.

בדין ביטול שליח קדושין שלא בפניו

הנה בעת האחרונה, לפעמים ההכרח גורם
 שנושא אדם אשה מחוץ למדינה ומקדשה ע"י
 שליח, שבעצם הדבר כבר האריך בדברי
 מלכיאל ח"ה סי' רע"ט איך להתנהג למעשה.
 וראיתי אך להעיר על פרט אחר נחוי בענין זה,
 כי ע"כ הנני להעתיק בזה תשובה אחת מספרי
 י"ד שלוחה אשר אתי בכתובים, משנת תסד"ר,
 שכתבתי להנאון ר' דוד פרידמאן זצ"ל אבד"ק
 קארלין-פינסק, באחת מהשגותי על ספרו פסקי
 הלכות יד דוד :

בחלק א' דף ע"ט העלה להלכה דלא כפסק
 השו"ע אה"ע סי' ל"ה סי"ד, שגם שליח קדושין
 אין לבטלו בעדים שלא בפני השליח, כתקנת
 ר"ג הזקן בשליח הגירושין, ומקור הדין בב"י
 בשם המרדכי, שכ"כ בשם רבנו שמחה והעיד
 שכן הוא גם בירושלמי פרק השולח, ומעולם
 לא שמענו כל פקפוק וכל ערעור בדבר מאחד
 הפוסקים, והדר"ג פסק להתיר לכתחלה לבטלו גם
 בפני שנים אפילו שלא בפני השליח, ויוסף
 בצדו שכן נראה לו גם למעשה. ולפע"ד הדבר
 תמוה מאד, לדחות ד' השו"ע בשם הראשונים
 בשתי ידים, במקום שאין שם כל מחלוקת, ובפרט
 שהמרדכי בשם ר"ש עמד והעיד שכן נמצא גם
 בירושלמי. ואע"פ שהדר"ג כ' שלא מצא
 זה בירושלמי דגיטין שם, מאמינים אנחנו
 ברבותינו ז"ל הראשונים כמלאכים שאם
 העידו כן בשם הירושלמי מסתמא כאן
 נמצא כאן ה' בספרי הירושלמי שהיו לעיניהם,
 ואנחנו אשר נגששה כעורים קיד בנירסאות
 הירושלמי שהיו בידי הקדמונים, ואשר בעינינו
 לא ראינו טיב נוסחאות ספריהם וטובם, וכמ"ש

נורא הדבר, הן גם בשאלה פרטית ובענונה
 יחידית נמלכים בגדולי הזמן, אף כי בתקנה
 כללית הנוגעת לטהרת קדושת המשפחה בישראל
 בעניני ערוה ואשת איש החמורה. היאומן, כי
 בעיקרי תורה ירהבו להנהיג תקונים על דעת
 עצמם ?

וכבר ה' מעשה כזה בענין תנאי בנשואין,
 שרצו איזה רבנים ודרשנים בפאריז לתקן תקנה
 זו של תנאי, ואז יצאו כל גדולי התורה בתפוצות
 הגולה במחאה נגדם. וכאשר שמעו אז הרבנים
 והדרשנים דעת זקני ההוראה בטלו את דעתם,
 כאשר באו כל הדברים בכתובים במחברת, אין
 תנאי בנשואין."

ועתה אם יתעקשו הקונסרבטיבים להעמיד על
 דעתם המשובשה להוציא תקנות מקולקלות, כמו
 קדושין ונשואין ושליחות לגרושין או על ידי
 תנאי בנשואין, נפרסם באמריקה ובכל המדינות
 שאין בדבריהם ממש ושעל ידי תקנתם נה'
 מוכרחים להבדל מהם ולכלי להתחתן אתם ויבוא
 עי"ז פירוד במחנה ישראל.

יאל הקונסרבטיבים וכל המושפעים מהם הננו
 פונים בקריאה לבבית: שימו נא אל לבכם את
 האסון הנורא שתביאו על ידי מעשיכם לקרוע
 בבית ישראל קרע שאינו מתאחה לעולם; חדלו
 להרע לבית ישראל במכה טרי' שאין לה תקנה,
 כי הפסול לא יפקע ולא יבטל לדורי דורות,
 והשמרו מלהכשיל ולהכשל באיסור אשת איש
 וממורות.

נקה, שיתבוננו להרים מכשול ולכלי להוציא
 לפועל את אשר יזמו לעשות, ויחי עם ישראל
 בטהרתו וקדושתו, ושלו' יהי' לכל קהל ישראל
 מעתה ועד עולם.

הכו"ח בחדש שבט תרצ"ו :

חיים עוזר גראָדענעסקי, ווילנא
 הנוך העניך אייגעש, ווילנא
 שמעון יהודה הכהן שקאָפּ, ר"מ דשיבת
 "שער התורה" הוראדנא
 ברוך דובער לייבאוויץ, ר"מ דשיבת
 "כנסת בית יצחק" קאמינעץ
 אלחנן פונם ווסרמן, ר"מ דשיבת באי-
 ראנאוויץ

שייר התם, אי לא מינסבא להאי מינסבא לאחריני, שו"ל דבכה"ג נמי שייך עיגון, דשמא לא תמצא אדם שישאנה (וע' תוס' קדושין מ"א. ד"ה אסור ובספרי שו"ת משכנות ישראל ח"א סי' ט"ז). ולא מיבעיא בטול בפני שנים, דלית להו קלא, אלא אפי' אם יבטל בפני ג', דאית להו קלא, וידעה ושמעה מן הביטול, גם בזה יש לחוש, דזימנין שיבטל קודם שיגיעו הקדושין לידה והיא תחוש ותסבור שלא ביטל עד לאחר כך ומיעננא ויתבה עד דידעה בבירור אימתי הי' הביטול ולכל זה נתכוין המרדכי במש"כ הפעמים שיגיעו הקדושין לידה לאחר שביטלו והיא סבורה שלא ביטלו ומיעננת ויתבא.

וראי' לזה גם מד' הרשב"א בחי', דלא ניהא לוי' בפרש"י ותוס' אלא דהא דאמר ר"ל משום תקנת עגונות ר"ל שהיא תסבור שבטלו קודם שיגיע הגט לידה ופעמים יביטלו אח"כ, ויקשה לדבריו כפושיות הדר"ג, למה נתקן שלא יוכל לבטל הגט כדי שיגרשנה, וגם היא מסתמא תתבענו לדון, לזונה ולפרנסה, מאחר שהיא סבורה דאין הגט נט, שנתבטל מקודם שהגיע לידה, ואז תגלה שלא בטלו עד לאח"כ, אלא וראי' כדאמרן. דסוף סוף עד שיתודע לה הדבר בבירור תשב ותתענן בחנם. וזרווחא דמילתא יש להוסיף דאפי' בבטול בפני ג', נהי דאית להו קלא, מ"מ הרי אי אפשר להחליט שיתפרסם הדבר תיכף ומיד בכל העולם, אלא גבי נט, דכלא"ה לא תתארם ולא תינשא עד שיהו לה ג' חדשים (ביבמות מ"א), שפיר י"ל כיון דבטול בפני ג' אית לוי' קלא ממילא במשך זמן רב כזה מסתמא שמעה וידעה. משא"כ גבי קדושין, הרי תיכף לאחר שנתבטלו הקדושין מותרת לינשא מיד, ונמצא שתתענן זמן מרובה כחנם עד שתשמע ותדע מן הבטול.

ואשר הוסיף הדר"ג להביא מד' התוס' בניטין (י' ד"ה כי) דבקדושין אין לחוש אם תסבור שהיא מקודשת ובאמת אינה מקודשת. לע"ד אין זה ענין לנר"ד, דהתם הא לא מיעננה הך אתתא כלל ושפיר כ' התוס' דליכא למיחש למידי, מאחר דעיגונא ליכא וקדושין מאחרים לא שכיח שתקבל, בשעה שסבורה להיות

הרמב"ן ו"ל (בתשו' סי' צ"ו, מובא ביד מלאכי ח"ב אות ו') בזה"ל, כבר ידעת שרבו השבושים והנוסחאות בירושלמי, נחנו מה כי נלין עליהם בדברים כמו אלה. בפרט לפי מה שיתבאר להלן דדבר זה מוכח באמת מד' הירושלמי שם, ומה גם אחרי אשר הדר"ג בעצמו מצא סמוכין לזה גם בירושלמי דקדושין (כמ"ש באות רי"ט בהג"ה), הגם שאין הדבר מוכרח לפע"ד, כמו שיבואר הלאה. מלבד כי נכון הדבר מצד עצמו, גם אם לא הי' נמצא בירושלמי, וטעמו כלשד השמן. ולע"ד הדין דין אמת והלכתא דמסתברא קאמרי דבוותי קמאי, מילתא בטעמא טבא.

כי הנה מה שטוען הדר"ג דטעמא דתקנת עגונות לא שייך אלא גבי נט, דחיישינן כיון שרוצה לגרשה הא יכול להיות ששונאה ויתכוין לעננה, לכן תיקנו שיצטרך דוקא בפניו, משא"כ כאן, למה נתקן שלא יוכל לבטל הקדושין כדי שיקיימנה. וגם היא מסתמא תתבענו לדון שישאנה ואז תגלה שבטל השליחות, דהא עכ"פ ביטל בפני שנים, — על השאלה הזאת נלע"ד תשובה פשוטה בצדה. התם בשליח הגט, שעל ידו ביטלו הרי היא אשתו כבתחלה ולא שייך לכאורה עיגונא כלל, א"כ הא צריך טעם למה נתקן שלא יוכל לבטל כדי שיגרשנה, ע"כ אנו צריכין לפרש הטעם מפני שיש לחוש שמא לא יתכוין לבטלו באמת, שתהי' לו לאשה, אלא לצעורה סא מכוין ולעננה חודש או חדשים (ע' פרש"י ניטין ל"ב. ד"ה ולא, ושם ל"ג. ד"ה תקנת עגונות ובמהר"ם שיר' שם ודו"ק) משא"כ הכא בבטול שליח דקדושין, שע"י בטולו לא יוסיף עוד לדעתה, הרי גם בפשוטו איכא תקנת עגונות, דכל זמן שלא תדע מן הבטול תשב ותתענן בחנם, כיון שסבורה דמקודשת היא לאיש זה, ונמצאת עני' זו לישוא שמרה ובכדי מיעננא ויתבה. ע"כ שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל, דשמא בתוך כך יודמן לה אדם הגון לישאנה והיא לא תוכל לינשא לו, דתסבור שהיא מקודשת, ולאחר שיתודע לה מן הביטול זימנין דשוב לא תמצא מי שישאנה ותשב עד שתלבין ראשה. יתר על כן כ' התוס' ביבמות (צ"ד.), בהא דמהימן עד א' לומר מתה אחותה שתיכנס לביתה, דליכא לאקשווי מאי עיגונא

מקודשת. ואפילו לכשיזדמן דבעלה מענן ומותיב לה, ובאופן זה הלא בחנם תתענן במה שסבורה להיות מקודשת ובאמת אינה מקודשת, מ"מ לא שייך לתקן מהאי טעמא שלא יחתמו העדים זה שלא בפני זה משום נזירה דכולכם, או לפסול ערכאות בעדי מסירה ישראל ועכו"ם חותמין, משום חששא דאתו למסמך עלייהו, והסברא בזה פשוטה, שהרי זה העיגון אם יבוא לא יבוא ע"י העדר התקנה, מאחר שהוא לא יעננה ע"י מה שאינה מקודשת לפי האמת, אלא לפי שהוא איש בליעל המענן את אשתו, ומה יש לנו לעשות עם אינשי דלא מעלי שמעגנים נשותיהם. משא"כ כאן הא לא מיעננה הך אתתא אלא רק עי"ז שאינה מקודשת, שהרי אלולי בטולן של הקדושין לא הי' מעננה כלל, ונמצא שהביטול גורם לעיגון זה שיבוא, פשיטא שיש לנו לחוש ולחוש למיעבד תקנתא משום עיגונא דאתתא, שלא לבטל השליח וקדושין אלא בפניו.

ולא זו בלבד אלא דאפילו בהא דפשיטא לי' להדר"ג דעכ"פ טעמא דתקנת ממזרים ודאי ליכא בכה"ג, מאחר שע"י בטול הקדושין אין כאן אשת איש כלל, גם זה אינו ברור לפע"ד, אלא נ"ל שיש למצוא בזה גם חשש ממזרות, עפ"מ דתנן (קדושין נ"ח:): האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך ל' יום הרי זו מקודשת לשני, ולפ"ז משכחת לה נמי שפיר דאתיא לידי ממזרות, כגון שבא ראובן וקידשה לאחר ל' יום ובתוך הזמן עשה שמעון שליח לקדשה וביטלו אח"כ שלא בפני השליח, וכיון שהיא לא תדע מן הביטול כסבורה היא דאשתו של שמעון היא, נמצא דקידושי ראובן לא תפסי בה לאחר ל' יום, ולפ"ז אם ימות שמעון אחר הביטול תלך ותנשא לשוק בלא גט מראובן, והרי לפי האמת כבר נתבטלו קידושי שמעון והלו בה קידושי ראובן לאחר ל' יום, נמצא אשת איש יוצאה בלא גט ובני' מן השני ממזרים. ודלא כהדר"ג, דאפי' בבטול בפני שנים מיפישט פשיטא לי' מילתא כנהורא שלא יצויר כלל חשש ממזרות בכאן. אלא דא"כ צ"ע בד' התוס' הנ"ל, שכתבו דאין לחוש אם תסבור

שמקודשת, דלא תקבל קדושין מאחר כיון שסבורה להיות מקודשת, והרי אכתי איכא למיהוש בכה"ג שכבר מקודם לכן נתקדשה לאחד לאחר ל' יום. וצ"ל משום דמ"מ הו"ל מילתא דלא שכיחא ומשום האי חששא לחודא לא חשו חכמים למיעבד תקנתא. לאפוקי בני"ד, כיון דאיכא נמי טעמא דתקנת עגונות, חזי מיהת לאצטרופי ג"כ תקנת ממזרות בכה"ג נמי, אע"ג דלא שכיחא. משא"כ התם דליכא עיגונא וכנ"ל. ויש אמנם לפלפל בזה בכמה פנים (ע"ש במהרש"א ובשו"ע סי' מ' ס"ב בהג"ה), אלא שאינו מן הנחזין כ"כ לעניננו.

ובר מן כל דין הלא המרכזי בשם רבנו שמחה עומד וצוות דתקנת ממזרים נמי איכא, משום דומנין יגיעו קדושין לידה קודם שבטלו והיא סבורה שבטלו מקודם לכן ואתי לידי ממזרות. ונראה דלא מיבעיא בפני ג' אלא אפי' בביטול בפני שנים דלית להו קלא, דהשתא לכאורה לא תדע כלל מן הביטול, אעפ"כ אחרי אשר תחכה בכל יום לבעלה שיבוא והוא לא יבוא הרי מסתמא תדרוש ותחקור לסבת הדבר ואז יתודע לה מן הביטול, אע"פ שהי' בפני ב', וכדאמרינן בב"ב (מ"א:): דמכירה בשני עדים לית לה קלא ממילא, אלא א"כ יפשפשו ויחקרו בדבר, כפרשב"ם שם (וזהו היא לדעתי כונת התוס' בניטין (ל"ג. ד"ה ובי), במש"כ דהא דאמר הכא בי תרי ל"ל קלא ונבי מוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים, הכא בעינן גילוי מילתא טפי, עכ"ל ולע"ד כונתם כנ"ל, לחלק ע"פ סברא זו בטול גט ממכירה, דהתם לקוחות אפסדו אנפשיהו, דנהי דבי תרי ל"ל קלא ממילא, מ"מ הי' להם לחקור ולדרוש על הדבר, אולי מכר שדה באחריות, ואחרי ההקירה וההדרישה הלא הי' נודע הדבר, משא"כ הכא בעינן גילוי מילתא טפי, דהיינו שיבטל בפני ג' דאית להו קלא, בכדי שגם ממילא תשמע ותדע, שהרי אינה צריכה כלל לפשפש בדבר ולחקור שמה ביטל. ודלא כהגרש"ש שהעמים כונה רחוקה בד' התוס' שכונתם למש"א בסוף הסוגיא דב"ב, שאני מכירה דמאן דובין בפרהסיא זבין, שלפי דברינו א"צ לזה ובפשיטות ניחא).

בזה"ל ומצאתי בירושלמי סבורה שביטל והוא לא ביטל כו' וזה כמו שפירשתי, דאי אפשר לפרש שלא ביטל כלל, דהא בפני ג' קלא אית לי', ועוד דאין סברא לומר דאע"פ שלא יצא קול שביטלו תהא חוששת לשמא ביטל, אלא ודאי הכי פירושו, שיצא עליו קול שביטלו וסבורה היא שביטלו קודם שהגיע גט לידה עכ"ל ומעתה יגד עליו רעו, דד' הרשב"א הללו הם הם דברי הר"ש במרדכי, והכי קאמר, דכיון דהכי גרסינן בירושלמי, שהחשש הוא דלמא לא תדע זמן הביטול, אימתי הי', אם מקורם או לאח"כ, הרי ממיא שוב אין חילוק לפ"ו בין שליח גירושין לשליח דקרושין, שהרי גם לענין קרושין שייך הך חששא, ושפיר קאמר דבנו שמחה, דלפ"ד הירושלמי הא איכא נמי תקנת ממזרים ותקנת עגונות גם בביטול שליח דקרושין שלא בפניו. והדברים מאידים ולישרי לב שמחה.

ומש"כ עוד הדר"ג (באות רי"ט בהג"ה) שכן נראה מהבבלי קרושין נ"ט, כדבריו, וכונתו להא דאריו"ח במי שנתנה רשות לשלוחה לקדשה וחזרה שחזרת, דמירי ע"כ שלא בפני השליח, כתום' שם, משום דאל"כ פשיטא דלכו"ע תורת, ומדמה הדר"ג בטול האיש המקדש לבטולה של המתקדשת, ועפ"ו יצא לפרש כונת הירושלמי שם פ"ד ה"ח כדברי המרדכי, דמשום חומר עריות אסור לכתחלה לבטל שלא בפניו, הן בגט והן בקרושין, הנה לפער"ג דבאשה גם המרדכי מודה שיכולה לכתחלה לבטל שלא בפני שליח, ולא עוד אלא שאפי' לפי הבנת הדר"ג, דאין בזה כדי חלוקה, ג"כ אין דבריו מוכרחים לע"ד, דהא בדיעבד קיי"ל בטלו מבוטל, א"כ י"ל דהתם מעיקר דינא הוא דאריו"ח שחזרת, לאפוקי מד"ל דס"ל לא אתי דבור ומבטל דבור ואינה יכולה כלל לחזור (שוב לאחור"ר נרפס ס' אור גרול ומצאתי בס' ט' פוסקא א' אות ז', שהביא ד' המקמ"ח ח"ב ס' ח' רבידושלמי חפש ולא מצא כדברי המרדכי וגם דבשליח דידה פשוט שיכולה לבטל שלא בפניו, דלא שייך בזה תקנת עגונות וממזרות. והוא ז"ל חולק עליו ומבאר באורך ד' הירושלמי בניטין ובקרושין) ונפלאתי שלא

ועוד שגם בלא חקירה ודרישה אטו מי לא משכח"ל שתשמע ותדע גם מביטול דבפני ב', שהרי הא דאמרינן בי תרי ל"ל קלא, היינו דאפ"ר שלא תדע, לאפוקי בי תלתא דאית להו קלא, וכודאי תדע, אבל הא יתכן ג"כ שתדע ותשמע גם מביטול דבי תרי, ואז יש לחוש כדחייש ר"ש ז"ל, שמא הי' הביטול לאחר שהגיעו לידה הקרושין והיא תסבור שבטלו מקודם לכן ואזלא ומנסבא ובני' ממזדים. ואפילו אי נימא דאין לה לינשא מדינא, כל זמן שלא חקרה וידעה בבירור אימתי הי' הביטול, מ"מ הא מצינו נמי כה"ג תקנת חכמים שאין אונס בניטין גם משום פרוצות, דאפי' כשיצא הקול דאנים, או גם כשתדע היא עצמה דאנים, אמרה דלא אנים ואזלא ומינסבא (ככתובות ג', וע"ש בתום' ובית מאיר רס"י קמ"ד).

ומאוד תמיהני על הדר"ג שלא ירד כלל לסברא זו של המרדכי בשם הר"ש, והלא הדעת נותנת שהי' לו לכה"פ להזכיר סברתם ולהשיב עלי' אם יש מה להשיב. ובפרט שהאמת יורה דרכו דסברת הר"ש שבמרדכי לאו מרנפשי' חרית לן, אלא גם בשם הירושלמי הוא דקאמר לה. והיינו הא דקאמר דכי היכי דשייך תקנת ממזרים ועגונות לענין גירושין ה"ג שייך לענין קירושין, דשמא לא תדע הזמן, אימתי ביטל, ופעמים שיגיעו הקרושין לידה קודם שביטלו והיא סבורה שביטלו מקודם ואתי מידי ממזרות, והי"ג בירושלמי פרק השולח עכ"ל, דלפע"ד נראה ברור שמעולם לא היתה כוונתו של הר"ש על הדיון, לומר שזה הדיון מפורש בירושלמי, דאין לבטל שליח דקרושין שלא בפניו, אלא שנתכוין רק על הסברא שלו, כלומר שהסברא הזאת נמצאת גם בירושלמי ושמימלא מוכח מזה אותו הדיון, דאין לחלק בין גירושין לקרושין. אמנם הוא ז"ל סתם הדברים ואני אפרש כונתו. דהנה בירושלמי פ' השולח ה"ב קאמר סבורה שביטל והוא לא ביטל כו' ופי' הפ"מ דהיא תחוש שמא ביטל ובאמת לא ביטל, וכ"כ בקה"ע בלשון ה'ב', דאפילו לא ביטל כלל חוששת שמא ביטל, אבל בלשון הראשון פירש דר"ל סבורה שביטל מקמי דלימטי לידה והוא לא ביטל עד שבא לידה, וכ"כ בחי' הרשב"א

משום דלשון בנ"א כן הוא, דהא יריחו היתה מוקפת חומה ואין לה עיבור כלל.

אך כעת קבלתי על דבריני תשובה נצחת מירידי הרב הגאון ר"י קאנטאראוויץ שליט"א, שהקשה הלא חומת יריחו נפלה תחתיו ולא היתה בשעת הכיבוש ולא נתקדשה כלל; והא דבעינן מוקפת חומה מימות יב"נ הוא משום דיהושע קידשם בשעת הכיבוש כדמפורש במס' כלים פ"א. והוא חולק על מה שכתבנו בדבר עיבורה של עיר ותמה עלי שלא הבאתי דברי המרדכי דפ' מי שאחזו שהביאו הנ"ב והובא בפ"ת דמרמה גיטין לנדרים. ומדברי התוס' דע"ז שהבאנו הביא הרב הגאון הנ"ל הוכחה איפכא מדבריני וכתב דמשם מוכח דהיכא דלא מבורר לשון בנ"א אז ילפינן מקרא, וא"כ גם בנדרים לא אזלינן בתר לשון בנ"א ולא ילפינן מיריחו אלא הם השגותיו בקצרה.

הנה מה שלא הבאתי את המרדכי דפ' מי שאחזו, אף דהבאתי את כל דברי הנ"ב מראשו עד סופו, הוא משום דהבאתי את הש"ג שהביא את המרדכי דחולין גבי כהל' ושם מבאר באריכות את כל הדברים. ובאמת מהמרדכי דפ' מי שאחזו אינו מוכח דמרמה גיטין לנדרים, כי המרדכי הביא שם ב' הגמרות יחד, היינו הגמרא דחולין מכהל' והגמ' דנדרים יעו"ש, ולכן כתב הנ"ב ודקדק בלשונו דרק משמע כן. כעת עיינתי בס' שם ארו' בחלק חו"מ סי"ז וראיתי שם שגם הוא כמותי תמה על הש"ך דחילק דנדרים הלך אחר לשון בנ"א הא בנמ' ילפינן זאת מקרא וכתב להלך דאין כונתו משום דאזלינן בתר לשון בנ"א אלא אם הרבר תלוי בשם אז שם העיר רק על העיבור ואם הרבר תלוי בד"ן אז גם תחום העיר בכלל העיר. ולכן מסיק דגם גיטין תלוי בשם העיר. זה קוטב דבריו. אך לא ברירא לי דאם ילפינן מקרא דרק עיבורה של העיר ולא יותר נקרא עיר מנ"ל דלענין דינים גם תחום נקרא עיר. ובש"ך שהביא בשם מהרש"ל כתב להדיא דהלך אחר לשון בנ"א ומשמע דברים כפשוטן כמו דאמרין בכ"מ הלך אחר לשון בנ"א. וגם זה שכתב שם דלפ"ד נכונים דברי הנמ' דפ' מי שאחזו דגיטין דמי לנדרים, אינו כן כמש"כ לעיל דאין

הרגישו במחכ"ת ר' הרשב"א שהבאתי לעיל, במש"כ לפרש בר' הירושלמי גיטין הנ"ל, שאלמלא כן לא הי' להם שום ספק על כוונת המרדכי בראייתו מן הירושלמי דפ' השולח, שבודאי נתכוין למ"ש וכו"ל. ואכמ"ל.

מעתה הדר קם דינא ונזדקן דינא כדעת דבותינו הראשונים הנ"ל, אחרי אשר אין גם אחר משאר הפוסקים שיפקפק ושיחלוק בדבר. ובפרט שכבר הוקבע כן בשו"ע, להלכה פסוקה וחתוכה. והרי כבר העד העיר בנו הגאון או"ת ז"ל (בקצור תקפו כהן סי' קכ"ג קכ"ד) שכבר קיימו וקבלו חכמי הדורות לשמור ולעשות ככל האמור במטבע הקצר בשולחן ערוך, וכ"כ בפת"ש חו"מ סי' כ"ה סק"ב בשם החו"י, דכל מה שסתם בשו"ע הוי דבר משנה. וכבר כ' בתה"ד (פו"כ סי' רע"א, הובא בהקדמת הפמ"ג ליו"ד) שאין כח ביד הרבנים לחלוק על חבורים שנתפשטו ברוב ישראל.

ישראל במהרש"ל ז"ל דשאזויץ

בדין עבודה של עיר

מאת הרב משה בנימין טומשוב

שאלה. עיר הנדחת דרינה בשרפה ולא תבנה עור, עד היכן נקראת עיר, עד עיבורה או עד תחומה; וכן עיר יריחו שקלל יהושע שלא תבנה לא יריחו ע"ש עיר אחרת ולא עיר אחרת ע"ש יריחו, כדאיתא בסנהדרין דקי"ג, עד היכן היתה, עד עיבורה או עד תחומה.

תשובה. כבר בארנו בארוכה בספרנו "תיקון גיטין" דלדעתנו אפשר דגם עיבורה של עיר איננו בכלל עיר. וכתבנו שם דזהו חידוש גדול נגד כולם. וא"כ ה"נ תלוי ברעת הפוסקים כפי שנתבאר שם. ואם עיר הנדחת היתה מוקפת חומה מימות יב"נ או בודאי כל דיני עיר הנדחת רק עד חומתה ולא יותר כי עיר המוקפת חומה אין לה עיבור, וחומתה היא תחומה כמש"כ שם באריכות. ולכן גם יריחו מוקפת חומה היתה וכן כתבנו שם. והא דהש"ס בנדרים הביא ראי' מיריחו הוא רק

מקרא דלשון בנ"א עכו"ם נקראים ערלים וזה הוא כונת מהרש"א ומהר"ם דמהקו תיבת א"נ בהתוס' והגיהו שצ"ל א"כ וזה הוא ממש כמו שפירשנו כונת התוס' וא"כ דברינו נכוחים דנדרים שאני להלך אחר לשון בנ"א כמש"כ הש"ך בשם מהרש"ל כמש"כ בספרנו שם.

ואדרבא לדברי ידידי כתר"ה ש"ו קשה דאם נימא דתחום הוא בכלל העיר כדמוכח מהנמ' דעירובין שהבאנו שם ולא יסכימו להחילוק שחילקתי שם דתחומין שאני א"כ קשה מדוע לא הובא כלל ראי' מגמ' זו ואיך לא הרגישו כלל דהש"ם בעירובין סותר להש"ם דנדרים אלא ע"ב כמש"כ דמהנמ' דעירובין אדרבא מוכח איפכא דהתם הוא נקרא חוצה כמו דאיתא שם תן חוצה, ואין להקשות גם לדברינו הלא מהקרא דקיד העיר וחוצה מוכח דגם עיבור נקרא חוץ לעיר וא"כ סתרי קראי הדדי ל"ס דאחרי דחוינן דהתורה חילקה זאת לשתיים דהעיבור נקרא חוצה ותחום נקרא חוץ לעיבור ס"ל להש"ם דעיבורה של עיר נקרא עיר אבל לא התחום וכ"ז הוא משום לשון בנ"א ומוזה הוכחה גדולה לדברינו.

ומש"כ כהדר"ג דחוצה קאי על קיר ולא על עיר אין נ"מ דאיך שנפרש משמע דזה הוי חוץ ובידוד לתרגום יוב"ע דפירש קיר חוזר ודבריו מוכחין משום דבערי הלויים לא הוי' להם חומה ולא הוי' להם כתלים.

ומה שהקשה כהדר"ג על דחומת יריתו הלא נפלה תחתיו ומעלת דמוקפת חומה מיב"נ הוא משום שיהושע קדשם לאחר כיבוש נ"כ ל"ק משום דלא מצאנו אלא רק דיהושע קדשם אבל לא מצאנו דיהושע סדר וקבע תחומי ערים ומ' נקרא עיר ובוראי גם קודם שכיבש יהושע הוי' מוחזק להם עפ"י ד"ת דעיר המוקפת חומה חומתה היא תחומה והנ"מ היא בעיר הנדחת דכתיב לא תבנה עוד שמוקפת חומה מותר לבנותה מן החומה ולחזין אף תוך העיבור וכן ביריהו לא הוי' אלתו של יהושע אלא עד החומה. וראי' ברורה לדברינו מרמב"ם הל' עכו"ם ס"ד ה"ו דכתב וז"ל: ומסבצין כל שללה אל תוך החובה אין לה רחוב עושין לה רחוב; היה רחובה חוצה לה כוונת חומה חוץ ממנו עד שיכנס

להוכיח כן מדברי המררכי. ולכסוף הביא נ"כ שמהרי"ו חילק גיטין מנדרים כמש"כ באריכות בספרי משום דנדרים הלך אחר לשון בנ"א. וגם תירוץ השני של מהרי"ו דתירץ דנדרים שאני להלך אחר כונת הנודר והשם ארי' דחה תירוץ זה לפי הבנתו שחידש דגם בנדרים לא אולינן בתר לשון בנ"א, אלא מקרא ילפינן זאת ורק החילוק הוא אם תלוי בשם או בדין אבל לדברינו ליתא, ול"ס מהקרא כמש"כ דהקרא אתא לגלות דלשון בנ"א כן הוא אבל באמת גם אחרי הילפותא הלך אחרי לשון בנ"א בנדרים. וכעת נתעורר לי עוד ראי' מרמ"א וז"ל דגיטין חלוק מנדרים משום דאם נימא דגם בגיטין הלך אחר לשון בנ"א או כדברי השם ארי' דגיטין תלוי בשם העיר מדוע פסק הרמ"א בסו' קכ"ה סעי' ד' בנהר, שהוא תוך התחום וחוי' לעיבורה דאם כל תשמישי העיר ממנו כותבין שם הנהר, האם הסיפוק ישנה את לשון בנ"א או את שם העיר? חוינן מזה דגיטין חלוק מנדרים אלא הדבר תלוי רק אם הוא בכלל העיר או לא. ההוכחה הזאת מספקת להשיב גם על השגת מחותני ידי' הנאון הנאב"ד דסאוונא שליט"א, וז"ל דאטו הכא מה שכותבין העיר ענין דיני הוא הענין רק לסיומן המקום וכל שבלשון בנ"א הוא כן הרי מסמן עכ"ל משום דבהדיא מוכח דענין דיני הוא אף דבאמת כא רק לסיומן וכמש"כ ולכן על משמתי אעמוד, אף שאני בעצמי כתבתי דדבר חדש הוא וכנגד כולם כיון דמנדרים אין ראי' כמש"כ הש"ך בשם מהרש"ל.

ומה שהקשה כהדר"ג ש"י מדברי עצמי שמהתוס' בע"ז שהבאתי מוכח דבנדרים שם לא אולינן אחר לשון בנ"א במחילה מכהדר"ג אני מפרש כונת התוס' באופן אחר וכן ע"כ מפרש הש"ך את דברי התוס' וכן מוכח להמעין דזהו כונת התוס' היינו כמש"כ לעיל דהיכא דהלשון בנ"א אינו מבורר הכתוב מגלה על לשון בנ"א ומוזה ידעינן איך הוא הלשון דבנ"א. ומשו"ה הקשה הש"ם בע"ז שם אחרי דילפינן מהמול ימול דגם עכו"ם כשר למול אלמא מוכח מהקרא דגם עכו"ם נקראים מולים וא"כ קשיא מהמתני' דשם דנדר ממולים דגם התם ילפינן מקרא ומוכח

מסור לבי"ד תחום ונבול העיר ואנחנו הוספנו דגם בנימין נראה כן. וא"כ לכ' גם בעיה"ג אמאי לא יהי' הדבר מסור לבי"ד וא"כ בלא בנית תומה או עשית רחוב יכולים לתקן דער הרחוב נמשכת העיר וא"כ מעתה שייך הרחוב לתוך העיר ולא נקראת תוצה לה. וי"ל נהי דלענין רחוב קיי"ל רחוב דהשתא אבל לענין העיר לא אמרינן עיר דהשתא וא"כ כיון דער השתא הי' הרחוב תוצה לה לא מהני מה שנתקן עתה ולהכי בעינן או לבנות תומה או לעשות רחוב בתוך העיר. ואף דאם נימא כן יש לכ' להקשות א"כ מה מועיל בני' אחרי שרק השתא נבנתה איך תוכל התומה דהשתא להמשיך את העיר, מאי נ"מ בין תיקון בי"ד לבנית תומה הלא אידי ואידי ממשיכות את העיר השתא ע"כ צ"ל לשי' הרמב"ם דבנית תומה מועלת רק דלא יהי' הפסק בין הרחוב לתוך העיר מפני שהתומה מחברתם, אבל לא משום דהתומה ממשכת להעיר דזה לא מהני כמש"כ ואפשר לומר דמהך טעמא לא פי' רש"י כפי' הרמב"ם.

והא דפליגי ר"י ור"ל בסנהדרין שם אם חולקין את העיר לשני שבטים ומשמע דפליגי רק בחלוקת העיר וב' שבטים אבל בעיר אחת לב' ערים כו"ע ס"ל דאין חולקין; וי"ל דהתם בחלוקת הארץ איירי וחלוקת הארץ שאני.

א"כ לפי המבואר נראה דלענין ייחוח בודאי יכלו לבנות מן התומה ולתוך ובעיה"ג אם היא מוקפת תומה מותר לבנותה מן התומה ולחיון ואם איננה מוקפת תומה לפ"ד דגם עיבור העיר נקרא חוץ מותר לבנותה גם בתוך העיבור כנ"ל. ולפי"ז לדברינו אין שום חילוק בין מוקפות תומה לאינן מוקפות תומה, והחילוק בין מוקפות תומה לאינן מוקפות הוא רק לענין קדושה משום דיהושע קידשם. ואם נסבור דבכל עיר יש עיבור עכ"פ במוקפות תומה באיזה זמן שהוא אף לאחר ימות יב"ג או גם בחו"ל נבול העיר הוא מסוף התומה כמש"כ. ואחר שביררנו כ"ז מתורץ הכל ואין להאריך יותר.

ובנוגע לשאר הערות שבאו בהפדרס וכדומה תבוא תשובה בחוברות הבאות איה"ש.

משה בנימין טאמאשאוו

לרחובה שנאמר אל תוך רחובה. הרי חזינן דבכל זמן ועידן אם רק בנו תומה תומתה היא תחומה ונבולה. ואף דהתם איירי בהיפך דהתומה עושה אף חוץ לעיר לעיר. אבל עכ"פ חזינן מזה דהתומה תחומה וא"כ ה"ה איפכא. וא"כ חזינן דאף דאין שום קדושה מ"מ התומה היא הנבול אלמא דזה לא שייך ליב"ג רק דהדין כן אלא מה שנוגע לקדושה תלוי ביב"ג דהוא קדשם בשעת כיבוש והוא כמש"כ.

והא דהרמב"ם הוסיף על לשון המשנה דסנהדרין קי"א ע"ב תיבות בונין תומה ואינו מפרש כרש"י דרש"י שם בר"ה הי' רחובה וכו' מפרש כונסין אותה לעיר שצריך לעשות לה רחובה בתוכה עכ"ל. הפשתי ולא מצאתי מי שידבר מזה זולת הערוך לנר העיר דלהרמב"ם יש פירוש אחר בהך דכונסין אותה לתוכה וכו' נ"ל משום דלפי' רש"י ז"ל דמפרש שצריך לעשות הרחוב בתוך העיר היינו כבא ראשונה דהיא דאין לה רחוב עושין לה רחוב, לכן מפרש דהבבא שני' הוסיפה דבאופן זה אין עושין רחוב רק מאריכין וממשיכין את העיר ע"י תומה.

א"כ דיהושע לא הירש בקביעות הערים אלא שהוא קידשם א"כ שפיר הקשתי מה הביא הגמ' ראו' מיריחו הלא יריחו היתה מוקפת תומה. ואדרבא לדברינו אלה תגדל הקושיא עוד יותר על הפמ"א על שאלתו בעיר המוקפת תומה דלפ"ד עתה אינו עולה ארוכה מה שתירצנו דהתם הוקפה העיר תומה לאחר ימות יב"ג או יותר נוכל לתרץ לפ"ד דשם דיני מוקפת תומה שייכים רק בא"י ולא בחו"ל משום דלפ"ד עתה תרי עניני הם, קדושת מוקפת תומה ודיני מוקפת תומה, ומה שתלוי בקדושה הוא רק בא"י ומימות יב"ג אבל מה שתלוי בדין גם בחו"ל ולאחר יב"ג כגון בעיה"ג כמש"כ. כן נ"ל.

אך לכ' תיקנתי את החצים ואבני בליסטראות שירו עלי מרחוק אבל את עצמי לא תיקנתי כי בין לפי' רש"י ובין לפי' הרמב"ם בהמתני' דהי' רחובה תוצה לה כונסין אותה לתוכה קשה לכ' לפ"ד למה כל החרדה הזאת הלא לדברינו דהבאנו הש"ג דכ"כ דלענין תקנות

חייב אדם לבסומי בפוריא

(מעין פיליטון לפורים)

מאת—

כן, מחייב אינש לבסומי בפוריא.

לא „צריך“, ולא „בעי“, אלא „מחייב“!

כי אדם מישראל שאינו שותה יין אלא לקדוש ולהבדלה, ואפילו בסעודת מצוה אינו רגיל להשתכר, איך יבא פתאום לשתות לשכרה, אלא שמחויב הוא. גזירת חכמים היא, ולנגד גזירת חכמים אין לעשות מאומה. מצווים אנו לשתות, ודוקא דברים המשכרים. מחויבים אנו — וקבלה יש להם לחסידים לומר כי במסום שנאמר חייב צריך למסור נפשו ע"ז.

ואמנם משתדלים אנו לקיים מצות חכמים זו, לשתות ולהשתכר, ומתוך שכרות לשכוח את הכל, לשכוח את הצרות ולשכוח את הצוררים, לשכוח את הגלות ולבלי העלות על לב את הגולים.

אדם מישראל, חייב אתה להשתכר, אל תחוש ללכך הפצוע והכואב, אל תשא עיניך למקומות ההרג של אחיך בפולין, אל תטה אזניך לאנחות אבותיך האומללים ברוסיה, אל תרגז אל מצב בניך הנדכאים שבאשכנז, אטם את אזניך, עצם את עיניך, וכאבן תשים את לבי. אל הרגשה אל מחשבה, אל כאב, אל אנחה, שטה ושתה! ואם תראה דמעות נוזלות מעיניך לכוסך אל תשים אליהן לב, בטל אותן קמעא קמעא בתוך יינך ובלען.

כי האם לא ידעת טעמן של דמעות? וכי בפעם הראשונה אתה בולע דמעותיך המלוחות. האם אין אתה טועם אותן בכל בקר ובערב כשאתה פותח את עתונך? או אפשר שנאכרות הן בתוך שולי גליונך, אבל הפעם תערבנה נא לחכך ביחד עם יינך. וחייב אתה בעל כרחך לשתות.

וכי תשאל לשמחה מה זו עושה, והלא המן עורנו חי, מתליתו ירד בתוספות רשע, ופיו מלא אלות, ועיניו מלאות דם, ועדיין הוא עומד ומטפל דברי רשע על העם העוסק בשה"י

ופה"י על העם שדתי שונה מכל העמים, והולך ומונה כל גלוסקא יפה שבחיים שהעם הזה חטף מכל העולם ולא הניח לאחרים אלא עצמות יבשות ועודנו יושב ודורש הרג ואכרון לאנשים ונשים וטף שבישראל. וכי תשאל איך אשתה איך אשמה וטבעתו של העולם עדיין על ידי ההמנים, ואתה — מקום אין לך בעולם, נופך נדחק ונשמך מתכווצת ואויר לנשמה אין לך? — אל תשאל, אל תשאל כלום. חייב אתה לבסומי! — ולבסומי עד שלא תדע לברך את מרדכי שלך, ולאחר את המן צוררך.

כי כשראשך יהא עליך כנלגל מרב יינך ותראה את עולמך הפוך לפניך, אפשר שמחשבה תעלה בלביך שלא תמיד יש ברכה במרדכי שלנו, ובקללות המן אפשר שתמצא לפעמים מעט נחם לצערך.

כי לא במרדכי היהודי המרדכי המודרני שלנו. — מרדכי המודרני ותרן הוא פשרן הוא והולך ומפיים לאוה"ע, ואומר אלו נתת לנו מנוחה ביניכם, אלו נתת לנו לשבת בשלוח בקרבכם, הרי למקנה היינו לכם. אותנו ואת נפשותינו הייתם רוכשים ותורתכם היתה לתורתנו, ושפתכם לשפתנו, ומתפתל מרדכי מודרני זה כתולעת ומוכן הוא לברוע ולהשתחוות לפני שונאיו ובלבד שיתנו לו ללקק משירי קערתם. ואתה שומע ורואה ולבך שותת דם.

אבל הנה המן עומד מאחוריו וצוות: אל תאמינו בו, שקר ביהודי הארור, את תורתו לא יעזב, את עמו לא ישכת, מעמדתו לא יזוז. כתולעת הוא נראה בעיניכם אבל גאה ונכה לו כוז יבזו לכם. חושבים אתם שברגליכם רמסתם אותו, אבל טועים אתם. אלפי שנים דורסים עליו, חומסים אותו הורגים מבחרי בניו, והוא, תורת אלקיו בלבו ולא סם ולא זע.

ואתה רואה קצה יז מפיו של המן זה, ופניו עקומים מכעס ואגרופיו נטויות לנגדך ויראה תבא כנפשך אבל גם נחם אתה מרגיש בקרבך.

ואתה ממשיך לשתות, ואתה שותה עד למסירת נפש. שוכח את הכל ושותה, ויש שנצוץ של נחם ושמחה חודר ללביך...

חייב אדם לבסומי בפוריא.

אידישע אבטיילונג

טרייע אידישקייט מיט איהר גאנצער מאכט און פראכט.

און מיטצוהעלפען אונזערע ברייטע אָר-טאָדאָקסישע מאַסען ארויסצוקריכען פון דעם איצטיגען תהו ובהו דיגען צושטאנד; העלפען צו געפינען די ריכטיגע וועג אויף וועלכען די אָרטאָדאָקסי דארף געהן און די געהעריגע מיט-לען דורך וועלכע עס זאָל געשאפען ווערען די מעגליכקייט צו אנטוויקלען איהרע באהאלטענע כחות; מיטצוהעלפען צו שטארקער און קרעפ-טיגער מאכען דעם גרויסען וואָרט וועלכער דארף פון איהר נאָך געזאָגט ווערען, און מאַכען דעם דאָזיגען וואָרט הילכטיגער, נשמה דיגער און אין דער זעלבער צייט שעהנער און אָנזייעהענדער ווי עס פאַסט פאר אידען פון עם הספר. אָט דאָס זיינען די הערליכע שטרעבונגען פון דער המסלה אויפלאַגע.

זאָל די דאָזיגע צייטונג דינען אלס די בימה פון וועלכע עס זאָל געהערט ווערען די שטארקע און האַרציגע שטימע פון דאָס טראַדיציאָנעלען אידענטום, און וואו יעדער איד וועמען דאָס אידישע טראַדיציאָנעלע לעבען איז הייליג און טייער, זאָל קענען פריי ארויסזאָגען זיין וואָרט. זאָל די המסלה, שאפען א האַרציגערע בא-ציהונג צווישען די בעסטע טיילען פון אונזער פאָלק, און זאָל דורך איהר געגעבען ווערען מוטע צו אלע וואָס זיינען מקריב זייער צייט, כח און געלט פאר דאָס אויפבויען פון תורה און אידישען לעבען דאָ אין לאַנד.

מיר רופען דערפאר באזונדער אלע די דאָזי-גע עסקנים, סיי די וואָס שטעהען אין דער שפיץ פון ערציהונגס אנשטאלטען פאר תורה און אמונה, אָדער אנדערע רעליגיעזע און הילפס-געזעלשאפטען שטעהן מיט דער צייטונג אין א שטענדיגער פארבינדונג.

לאַמיר מיט פאראייניגטע כחות העלפען ווי מעגליך צו פארוויקלעכען דעם גרויסען איר דעאל פון דעם הייליגען נביא „ישרו בערבה מסלה לאַלקינו!“

אונזערע שטרעבונגען

עס איז קיין ספק ניט, אז דאָס אָרטאָדאָקסי-שע אידענטום אין אמעריקא, פארמאנט גרויסע, נייסטרייכע שעפפערדישע כחות, עס איז זיכער אי די גרויסע צאָל רעליגיעזע אידען אין דעם לאַנד, וועלכע געפינען זיך אין א בעסערען עקאָנאָ-מישען מצב, ווי אלע אנדערע אידען אין דער וועלט, און וועלכע לעבען אין א פרייע לאַנד וואו אלע מעגליכקייטען זיינען פאראן פאר א גרויסע פארצווייגטע געזעלשאפטליכע אר-בייט, קיין צווייפעל אז דער טהייל פון אידען קען אויפטאן וואונדער פאר דער אויפהאלטונג, פארשטארקונג און פארטיפערונג פון דאָס טראַ-דיציאָנעלע אידענטום, וואָס עס וואלט געווען א ברכה ניט נאָר פאר זיך זעלבסט, נאָר אויך פאר אלע תורה-טרייע אידען אין נאָר דער וועלט.

אַבער, ליידער ליגט א גרויסער תהום צווישען דעם וואָס עס האָט געקענט זיין און וואָס עס איז. אין דער ווירקליכקייט איז דאָס ארטאָ-דאָקסישע אידענטום אין אמעריקא, א פאנאני-דערנעפאלענע כמעט אויף אלע געביטען, א מורא'דיגע דעמאָראַליזאציע הערשט אומערום. און א שרעקליכע צושפליטערונג פון איין זייט און א יאוש'דיגע אָפהענדיגקייט פון דער צווייטער זייט ברענגען חורבן אין דעם לאַנד פון אונזערע בעסטע טיילען פון אידענטום.

מיר זיינען אַבער דורכגעדרונגען מיט דער טיפסטער איבערצייגונג, אז דאָס אָרטאָדאָקסי-שע אידענטום אין אמעריקא מוז און וועט דאָך אויסגעפינען די ריכטיגע וועג, און וועט סוף-כל-סוף בריינגען צום אויסדרוק די גרויסע בא-האלטענע נייסטיגע כחות וועלכע זיינען נאָך פארבארגען און אונאנטוויקעלט אַבער וועלכע זיינען גענוג שטארק צו אויפטרייסלען אונזער וועלט, און אויפבויען און אויפלעבען די תורה-

א נצחון פון דער תורה

די כשרות פראבלעם דא אין לאנד, און בא-
זונדער אין דער גרעסטער אידישער קהלה אין
דער וועלט ביי אונז אין ניו יארק, איז שטענדיג
געווען א אנגעוועהטאגטע. די פראגע איז דוכט
זיך אזוי איינפאך, עס באשטעהט, אין קריגען
שפיין ווי עס ווערט געפאדערט לויט דעם אי-
דישען דין, פאר דעם פרייז וואס אידען זיינען
וויליג צו צעהלען דערפאר. און דאך איז דאס
כמעט אומדורכפיהרבראך. און וויפיעל רבנים
האבען זיך געמאטערט לייזען די פראגע דורך
אפיעלס צום געוויסען פון די פארקויפער, דורך
די בימות. דורך די פרעסע, אפילו דורך א כשר-
געזעץ אין אלבאני, קיין זאך האט ניט געהאלפן.
און ווייל עס זיינען אויסגעשעפט געווארען
אלע מיטלען האט דער פאראייניגטער ראבינאט
געמוזט אָננעמען דעם דראסטישען מיטעל צו
אויסרופען א איסור אויף עופות וועלכע ווערען
ניט געשאַכטען אונטער א השגחה פונ'ם רא-
בינאט און וועלכע עס וועלען ניט האָבען אויף
זיך דעם אנגענומענעם סימן כשרות.

דער דעת הקהל איז געווען מיט די רבנים,
ווייל אלע האָבען געפיהלט אז דאָס איז א נויט-
ווענדיגער שריט. און וואָלטען די מארקעט-
לייט אויך געקוקט אויף דער זאך לאַגניש און
עהרליך, וואָלטען זיי אויך דעם איסור געדארפט
אויפנעמען מיט צופרידענהייט, ווייל אזא קליי-
נער אָפּצעהל ווי א סענט פון א טשיקען וואָל-
טען די סונדען געצאהלט גערן, און כשרה גע-
שעפטען פון טשיקען וואָלטען געווען פארהיט
פון אונעהרליכע קאָנקורענץ, פון אזעלכע וואָס
פארקויפנדיג טריפה אנשטאָט פאר כשרה,
לוינט זיי צו ווארפען דעם פרייז. און סוף-
כל-סוף זיינען דאָך די מארקעט לייט אויך אידען
וואָס זייער געוויסען דארה זיי פלאגען אלס אי-
דען און אלס מענשען צו מכשיל זיין א וועלט
פאר א ביסעל זינדיגען פראָפיט.

און אזוי איז טאקע געווען די ערשטע צייט.
דער יצר הרע פון געלט איז אבער שטארקער
פאר'ן עהרליכען געוויסען, און שוין באלד נאך

די ערשטע פאָר וואָכען האָבען די מארקעט
לייט גענומען מאכען שוועריגקייטען צו דער
תקנה. פריהער צוליב קאָנקורענץ צווישען זיך
געלאָזען פריי דעם קליינעם אָפּצעהל, וואָס האָט
זיי געמאכט שווער צו טראָגען דעם לאַסט, און
דערנאָך דורך אלערליי תחבולות פון לאַקאָטס
ביז עס איז געקומען צו לאָדעניש אין קארט.
די גאנצע אידישע געזעלשאַפט איז אויפגע-
שטירעמט געוואָרען פון אזא חלול השם. אונ-
זער תורה, אונזערע פוסקים דארפען גע'משפט
ווערען אויף וויפיעל זיי זיינען ריכטיג. טויר-
זענטער יאָהרען פיהרען מיר אונזער רעליגיעזען
לעבען אין אלערליי גלות'ן, און שטענדיג איז
געווען גענוג פאר אונז דער וואָרט פון אונ-
זער הייליגער תורה מיט איהרע מפרשים מיר
זאָלען עס אָפּהיטען ווי די שוואַרצאָפּעל פון
אויג, און פלוצלונג ווערט עס אלעס געשטעלט
צו א בירגערליכען משפט.

מיר זיינען אָבער א פאָלק וואָס מיר זיינען
געוואָהנט צו דענקען אז כל מאי דעביד רחמנא
למב עביד, און דער קדוש השם וואָס מיר האָ-
בען פון דער ענטשיידונג פון סופרים קארט
האָט אין א היפשען זין פארגיטיגט דעם חלול
השם.

די ענטשיידונג איז ניט נאָר א נצחון פאר
דעם פאראייניגטען ראבינאט און דעם ועד
הכשרות, נאָר עס וועט אויך בלייבען אלס א
היסטאָרישער דאָקומענט אין וועלכען עס וועט
זיך פון איין זייט אפשפּיגלען די טיעף איינ-
געדרונגענע אין דעם אמעריקאנער פאָלק
געפיהל פאר גערעכטיגקייט און ווירקליך טאָ-
לעראַנטע און ווירדיגע באציהונג צום בא-
וואוינטזיין און הייליגע געפיהלען פון אלע ביר-
גער פון לאנד, און פון דער צווייטער זייט,
האָט דער ווירדיגער ריכטער מיט זיינע טיעפ-
זיניגע ערקלעהרונגען געגעבען די פארדינטע
אנערקענונג פאר די נאָבעלקייט פון דער אי-
דישער תורה, און פאר דאס רעכט פון די פאָר-
שטעהער פון דער תורה דאָס רעכט מתקן זיין
די תקנות וואָס זיי געפינען פאר נויטיג אלס א
גדר צו די דינים פון דער תורה זיי זאָלען דורכ-
אויס אפגעהיט ווערען.

שריי וועקען דעם יושר פון דער וועלט געגען די אונאויפהערליכע און טייוועלשע גוואלדטהא- טען געגען אונזערע ביזנטוים פארפייניגטע בריי- דער אין דייטשלאנד.

צו זאלען מיר אויפטרויסלען די וועלט געגען דער סאמע לעצטער גזירה וועלכע פראיעקטירט זיך אין דער דערמאנטער פוילען געגען שחיטה. מיר טארען קיין זאך ניט פארשווייגען, מיר דארפען אָבער באזונדער איצטער באקעמפען די שחיטה גזירה אין פוילען, ווייל דאָס איז נאָך אין א פּראָיעקט צושטאנד, און מיר דארפען צו- לייגען אלע אונזערע כחות ניט צו דערלאָזען פארווירקליכען די גזירה געגען אונזערע מיליאָ- גען תורה-טרייע אידען, וועמען די ענדעקעס ווילען מיט זייער פּראָיעקט א פארגיפטעטען מעסער אין סאמע הארץ אריינשטעכען. עס איז זיי ווייניג אונזערע שונאים, אונזערע קער- פערס, אונזער האָב און גוטס, זיי ווילען פאָ- גראַמירען אויך אונזער נשמה. זיי ווייסען וואָס עס מיינט די גזירה פאר אידען וואס ווע- לען פון הונגער שטארבען און קיין נבילות ניט עסען, זיי ווייסען וואָס פאר א יסורים אזא גזירה קען פאַרשאפען צו די אידען אין פוילען, זיי ווייסען און דערפאר טאקע ווילען זיי דעם געזעץ האָבען ביי זיך אין לאנד.

אָבער וואו זיינען די בעסערע עלעמענטען פון דאס פּוילישעס פּאָלק? וואו זיינען די וואָס פיהלען נאָך זעלבסט וואָס עס הייסט ליגען אונ- טער א יאָך פון גזירות פון פארפאָלנער. גע- דיינקען זיי ניט וואס עס הייסט טאָפּטשען מיט גראָבע שטיינעל אויף יענעמס נשמה? וואו זיינען די מעהר קולטורעלע און מעהר מענשלי- כע בירגער פון פּוילישען פּאָלק? און מיר זיי- נען זיכער, אז אועלכע זיינען פאראן פיעל מעהר דער פאר די אונמענשליכע און אונ'ברחמנות- דיגע ענדעקעס.

מיר טארען ניט און וועלען ניט שווייגען ביז אָט דער בעסערער טייל פון פוילען זאָל אונזער געשריי דערהערען, און ניט דערלאָזען דורכפיה- רען דעם געזעצליכען פאָגראַם איבער אונזערע ברידער אין פוילען.

לאָמיר האָפען אז לכל הפחות די החלטה פון סופרים קארט וועט העלפען צו וועקען דעם געוויסען פון אלע וועלכע האָבען געבראכט צו דער ענטשיידונג, אז זיי זאָלען וועלען אויך פארשטעהן זייער מענשליכען און אידישען חוב, און צושטעהן צום ראַבינאט, און צוזאמען העל- פען די תקנה זאָל כאמת בריינגען דעם געזוכ- טען סדר און אָרדנונג אין דער פראגע פון כשרות.

מיר טארען ניט שווייגען

אין די לעצטע צייט האָבען זיך אזויפיעל גזירות אנגעהויבען שיטען אויפ'ן איינגעבויע- נעם קאָפּ פון אונזער אומגליקליכעם אידישעם פּאָלק, אין פארשידענע לענדער, אז מיר וויי- סען שוין אליין ניט געגען וואס און געגען וועמען זיך פרייהער וועהרען.

צו זאלען מיר אויפהויבען אונזער פּראָטעסט געגען דער ענגלישער רעגירונג וועלכע וויל מיט איהר נייער גזירה וועגען א „פארלאמענט" אין ארץ ישראל געבען דאָס אידישעס פּאָלק א טויט- קלאפ חו"ש אין זיין אייגענער לאנד, בריינגען צו א חורבן אלעס וואס איז מיט אזויפיעל מיה געבויט געוואָרען, ניט דערלאָזען צו פארווירקליכען די שטרעבונג פון דאס עלענדעס און אומגליקליכעם אידיש פּאָלק צו שאפען פאר זיך א ווינקעל אין זיין אייגענער היים, וואס איז אנערקענט געוואָרען דורך א דעקלאראציע פון דער זעלבער ענגלישער פּאָלק מיט דעם הסכם פון דער גאנצער וועלט.

זאלען מיר אָננורטען אלע אונזערע כחות געגען דעם צו פּראָטעסטירען.

אָדער זאלען מיר אויפהויבען אונזער שטימע פון פראטעסט געגען די פיעלע פאָגראַמען, רציחות און פלינדערייען פון אידישעס האָב און גוטס, וועלכע קומען פאָר אין פוילען. אָדער זאלען מיר מיט אונזער ביטערען גע-

צום אויפרוף פון ועד הרבנים וועגען טהרת המשפחה

דער לעזער וועט געפינען אין דיזען זשורנאל
אן אויפרוף פון ועד הרבנים וועגען איינע פון
אונזערע וויכטיגסטע יסודות פון תורה, וועגען
טהרת המשפחה, און עס איז כדאי אז נאך איי-
ניגע ווערטער זאל דאָ צוגעגעבען ווערען צו
דער פראגע:

די הויפט פרינציפען פון אַרטאָדאָקסישער איי-
דישקייט איז פעסטקייט און גאנצקייט. האל-
טען זיך פעסט ביי אלע אומשטענדען ביי דער
תורה, ביי דער אמונה, קעמפען מיט מסירת
נפש'דיגער איינגעשפארטקייט פאר יעדער מצוה
פאר יעדעס וואָרט פון דער תורה. און קיינע
ויתורים, קיינע פשרות ניט מאכען מיט אונזער
תורה. „תמים תהיו“, דאָס איז דער פרינציפ
פון אונזער אמונה, זיין גאנץ פון אָנפאנג ביז'ן
סוף, יעדער מצוה טייער און הייליג.

און דערפאר וועטאָנט דאָס אידישע האַרץ
צו זעהן ווי איינע פון די יסודות פון תורה,
איינע פון די זיילען פון אונזער טראַדיציע ווערט
אזוי עפענטליך פארנאכלעסיגט. און דאָס איז
די מצוה פון טהרת המשפחה. עס האלט שוין
חז"ש ביי דעם, אז דער גאנצער ענין פון טהרת
המשפחה, זאָל פארשווינדען פון אונזער אידי-
שער וועלט, און דורות זאָלען געבוירען ווערען
וואָס וועלען שוין גאר קיין אַהונג דערפון האָד
בען.

די רבנים פון ניו יאָרק, פארוואמעלט אויף
א קאָנווענשאָן, גערופען פונ'ם ועד הרבנים, האָד
בען די דאָזיגע פראגע אויפגענומען אין איהר
גאנצער ברייט, און מיט דער געהעריגער ערנסט-
קייט, און האָבען באשלאסען מאכען די גרעסטע
אַנטיטערענננגען צוריק צו בריינגען טהרת
המשפחה צו איהר אמאָליגען פלאץ אין אידיש-
רעליגיעזען לעבען.

אויף א שפעטערדיגען מיטינג פון ועד
הרבנים, האָט שוין די ארבייט פאר טהרת
המשפחה אנגענומען א מעהר קאָנקרעטען כאַ-
ראקטער. עס איז באשלאָסען געוואָרען דורכי-

צופיהרען א ברייטע און טיעפע פראָפאָגאנדע
פאר דאָס אָפּהייטונג פון טהרת המשפחה ווי
אויך אָנפאנגען א קאמפיין פאר הונדערט טויז-
זענד דאָלאַר, צו מאכען מעגליך צו בויען נייע,
שעהנע און אין העכסטען זין סאניטארישע
מקואות מיט די בעסטע מאָדערנע איינריכטונג-
גען, אין יעטווידער טייל פון דער שטאָרט ניו
יאָרק. אלס טרעזשויער פאר דעם קאמפיין איז
געלונגען צו צוציהען אזא פראָמינענטע פער-
זענליכקייט ווי מר. נאטעסמאן. דער ועד
הרבנים מאכט יעצט אלע צוגרייטונגען צו דעם
קאמפיין.

דער ועד הרבנים ווייס אָבער גאנץ גוט, אז
אַהן דער הילף פון דעם גרויסען עולם וועט דער
ערפאָלג ניט זיין געזיכערט, און דערפאר רופט
ער אלע די וואָס ווייסען וואָס עס מיינט פאר
דער גאנצער אידישקייט די זאך פון טהרת
המשפחה, די אידען וועמעס האַרץ בלוטעט צו
זעהן פאר זיך גאנצע דורות וואָס וואקסען ניט
אין דעם אנקלאַנג פון די הייליגסטע אידישע
טראַדיציעס; די פעסטע און גאנצע אידען,
וואָס גלויבען אין די גאנצקייט פון דער תורה,
און וועלכע זיינען נאָך ב"ה דאָ אין די צעהנדליג-
גע טויזענטער כּן ירכו. אָט די אידען רופען
מיר מיטצוהעלפען אין דער הייליגער ארבייט.
זאָל יעדערער פון די אידען פראָפאָגאנדירען אין
זיין קרייז, זאָלען אין יעדער שוהל, אין יעדער
שטיבעל און אין יעדער מנין געגרינדעט ווערען
קאָמיטעס אויף צו מיטהעלפען מיט ראט און
טהאַט, מיט מאטעריעלע און מאַראַלע הילף
פאר דעם הייליגען צוועק פון הייליגען אונזערע
משפחות ווייל מיר מוזען און דארפען זיין ווי
געזאגט „כי קדוש אתה לך" אלקיך."

דער חפץ חיים פאר'ן כבוד הרבנים

פון הרב משה מאיר ישר

רבנות איז דער גיבראלטאר-פעלז פון איי-
דענטום. אַהן רבנים אלס לעהרער און וועג-
ווייזער וואָלט דאָס אידישע פאָלק פארלוירען
דעם וועג פון לעבען און עקזיסטענץ. דאָס וואָס

ירושלים) וועלכער איז געווען פון די באריהמטע עילויים אין זיין ישיבה. און כאטש ער אליין האָט לכתחילה געהאט ביי זיך באשלאסען ניט צו ווערען קיין רב, פלעגט ער דאך איבערדער צעהלען דעם ענטפער וואָס דער גאון וצדיק הדור ר' ישראל סאלאנטער האָט געגעבען צום באריהמטען גדול ר' מאיר מיכל ראבינאָוויץ (ר' מאיר מיכל שאטער), וועלכער האָט זיך פאר איהם מתנצל געווען אז ער האָט פשוט מורא צו ווערען א רב; אז ער שרעקט זיך פאר'ן אחריות פון רבנות: „ווער רען ווילט איהר זאָל ווערען א רב, דער יעניגער וואָס האָט קיין מורא ניט?"

דער חפץ חיים פלעגט באזונדערס באדויערען דעם פאקט, וואָס אין די קליינע שטעטמלאך אין ליטא האָט ער געפונען רבנים גרויסע גאונים, וועהרענד אין פילע גרויסע שטעט אין אמאָליגען רוסלאנד איז אזא ערשיינונג געווען א זעלטענהייט. א דאנק זיין מיטהילף האָבען פילע גרויסע שטעט אויפגענומען גרויסע רבנים. „אויב אין כמות איז דאָרט קיין סך תורה ניטא זאָל כאטש זיין אין איכות", פלעגט ער טענה'ן.

דערצעהלט הרב ב. מארקוס (שיקאגא), אז אין חדש אדר פון יאָהר תרנ"ד האָט ער לער-גענדיג אין איישישאק צוזאמען מיט נאָך א בחור עולה ברנל געווען קיין ראדין כדי זיך צו באקענען מיט'ן חפץ חיים. דער צדיק האָט זיי, ווי זיין שטייגער איז געווען, אויפגענומען מיט חביבות. ער האָט באדויערט וואָס זיי האָ-בען אויסגעקליבען צו מאכען זייער וויזיט צו פוס אין אזא נאמען וועטער, און האָט זיי פאר-זאָגט צוריק למה"ש ניט צו געהן צורפוס נאר צו פאָהרען. נאכהער האָט ער זיי געפרעגט פון וואנעט זיי זיינען, האָט איהם דער אנדערער בחור געזאגט, אז ער שטאמט פון ווילנער גו-בערניע, וועהרענד הרב מארקוס האָט איהם געזאגט, אז ער שטאמט פון כערסאנער גובער-ניע.

„אויב אזוי", האָט דער חפץ חיים צו איהם באמרקט, „זענט איהר דאָך מחויב צו לערנען מיט פיל מעהר התמדה ווי אייער חבר, ווייל

משה רבנו און די זקנים זיינען געווען אין זייערע דורות, די נביאים און אנשי כנסת הגדולה אין זייערע צייטען, די תנאים און אמוראים אין זייערע תקופות זיינען עס שפעטער געוואָרען די רבנים — די טרעגער פון דער תורה און בא-גרונדער פון אידישע טראדיציעס. דער כבוד הרבנים איז דעריבער דער כבוד פון פאָלק.

אבוואהל דער חפץ חיים האט פערזענליך קיינמאָל קיין רב ניט געוואָלט זיין, איז ער אָבער כל ימיו געווען דער גרעסטער און שטארק-סטער פארטיידיגער פון כבוד הרבנים. ער האָט בלב ונפש געזוכט ווענען און מיטלען אויפצוהאלטען דעם טראדיציאָנעלען סטאנדארד פון רבנות, אז טיפע און פיעל פארצווייגטע לומדות דורכגעוועכט מיט די שעהנסטע אידע-אלען און ערהאבענסטע מדות פון יראת השם און אהבת הבריות זאָלען זיין די הויפט אטרי-בוטען פון א רב. ער פלעגט באטאָנען אלס ער ראי' אז די ערשטע שריט וועלכע האָבען גע-פיהרט צום נייטיגען חורבן פון די בליהענדע אידישע קהלות אין דייטשלאנד זיינען געווען די פאָדערונגען אין נאָמען פון כלומר'שטען מאָדערניזם אז רבנים מוזען — אויסער לומדות און צדקות — אויך באזיצען א באדייטענרע מאָס וועלטליכע בילדונג. דאָס האט געבראכט דערצו, אז מ'האָט ביסלעכווייז פארקוסט דעם רב'ס לומדות און שפעטער גאָר אויפגעהערט צו זוכען א רב א למדן און ירא שמים. עס-הארצות מיט א אויבערפלעכליכען גלאנץ פון כלומר'שטע אידישקייט האָט ליידער דאָרט פארנומען דעם פלאץ פון ערנסטע און טיפע תורה-געלעהרראמקייט, פון אמת'ע אידישע מדות און מאָראל.

דער חפץ חיים האָט זיך ניט באנוגענט מיט שאפען און אויפהאלטען תורה-גענטערען פאר בחורים און יונגעלייט. ער האט געזוכט צו באאיינפלוסען די מצוינים'דיגע יונגעלייט צוויי-שען זיינע מקורבים און באקאנטע — אז זיי זאָלען אויף זיך נעמען דעם עול הרבנות. „אויב ניט איהר, טאָ ווער?" האָט ער אמאָל גע-טענה'ט צום גאון ר' איסר זלמן מעלצער (געווי-רב ור"מ אין סלוצק, היינט דאש ישיבה אין

עד קומט פון ווילנע, וואו ס'זיינען פאראן א סך לומדים. איהר אבער שטאמט פון הערסאנער גובערניע וואו די צאל פון לומדי תורה אין זעהר קליין, איז עס דאריבער אייער פליכט ממלא צו זיין דעם הסרון!"

אין א ברירה וואס דער חפץ חיים האָט פאר-עפענטליכט כ"ה סיון, תרצ"ה, כדי צו פארהיי-טען דעם כבוד הרבנות, ביים אויפנעמען א רב, באטאָנט ער צווישען אנדערעס: „רבנות, וועלכע איז דער יסוד פון הוראה בני אידען, איז אין אלע דורות פארעהרט און פארהייליגט געווען. די רבנים זיינען די לעהרער און וועגזוייזער פון פאָלק. אלע פראבלעמען פון דער געמיינדע זיינע זייערע אינטערעסען. זייער אויפגאבע איז צו ארבייטען לטובת הצבור, מתקן צו זיין תקנות, צו פארצווימען און פאר-היטען מ'זאל ניט קומען ברעכען די צוויינען פון עזי החיים — די תורה. אָבער דער גרוי-סער עיקר פון אמת'ע רבנות איז דאָס וויסען פון דער תורה מיט איהרע אלע מקצועות פון דער הלכה, אין דאָס באזיגען פון יראת ה' וועלכעס איז דער אנפאנג פון חכמה..."

אויסגלאזט צו זיין ווירקליך דברי נבואה... אז די השגחה העלפט אונז אויב מיר זיינען באמת פאר'ן כבוד שמים, פלעגט דער חפץ חיים אילוסטרירען מיט דעם פאָלגענדען עפיר זאָר:

ווען דער באוואוסטער נאזו ר' אברהם שמואל איישישקער, מחבר פון „עמודי אש" (תקס"ט — תרכ"ט) איז געווען רב אין ראסיין, קאוונער נוב. האָט פאסירט איינמאל שבת אין דער פריה האָט דער אָרטיגער קאזיאנער ראבינער, וועמען ס'האָט זיך פארנלוסט צו שפילען די ראָלע פון א גע-מיינדע רב זיך מקדים געווען, געקומען פריהער אין ישיבה און זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן רב'ס אָרט אויף מזרח לעבען ארון קדש. דער עולם האָט לויט'ן כלל פון „הוי זהירין ברשות", מורא האָר בענדיג פאר איהם, זיך קוים איינגעהאלטען אין זייער ברויזענדער אויפגענונג. ווען דער רב, ר' אברהם שמואל האָט, ארוינקומענדיג אין ישיבה, דאס מאבערקט, איז ער גארניט רעדענדיג גלייך ארונטערגעגאנגען הינטער דער בימה און זיך דארט געזעצט דאוונען. עס איז זיך לייכט פארצושטעלען אונטער א וואַסער שטימונג דער עולם האָט דעם שבת געדאווענט... נאָך קריאת התורה האָט דער חזן ארוינגעשטעלט די תורה פארגעסענדיג צו זאָגען די תפלה „הנותן תשועה" פאר דעם צאָר און זיין פאמיליע. דער ראבינער, משמעות זייענדיג צוטומעלט מיט זיין נצחון, האָט עס ניט באמערקט. פלוצלונג איז צו איהם צוגעלאפען אן אלטער „ניקאלאיעווסקער סאָל-דאָט" מיט א געוואלד הלמאי ער האָט דערלאָ-זען מ'זאָל ניט זאָגען די תפלה פאר'ן צאָר און בעפאָד דער ראבינער האָט געהאט צייט זיך צו פארענטפערען, האָט ער איהם מכבד געווען מיט פעטש. ס'איז געוואָרען א געוואלדיגער טומעל. די ארויסהעלפער פון ראבינער האָבען געבראכט פאָלציי, וועלכע האָבען ארעסטירט דעם „ניקאלאיעווסקען סאָלדאָט" פאר שטערן די עפענטליכע אָרדנונג און אָנפאל אויף א רע-זירונגס-בעאמטען. דער ארעסטירטער איז

אינטערעסאנט איז, אז ווען די רעגירונג אין רוסלאנד האָט אויף איהרע אידען ארויפגע-צוואונגען דאָס אויפהאלטונג פון דאָפעלטע רבנות, סא זי אָנע און רעליגיעזע, האָט דאָס פאָלק קיינמאל ניט אנערקענט דעם רב מטעם הממשלה אלס פיהרער. דעם קאזיאנעם רב האָבען זיי בלויז באטראכט אלס רעגירונגס-בעאמטער, אָדער טשינאָוויניק. עס איז זאָגאר געווען די שיטה פון פילע גדולי הדור ניט צו דערלאָזען ערוועהלעך צו אזא אמת, איינעם וועלכער פרעטענדירט אויף לומדות און פרומ-קייט, כדי דער קאָנטראסט צווישען איהם און דעם אמת'ן רב זאָל זיין גרויס אין דאָס פאָלק זאָל אמאל ניט מער ר זיין די תחומין. ווען מ'האָט דערזעהלט דעם נאון הדור ר' חיים בריסקער מכה דעם זיענ פון א געוויסען גדול וועלכער האָט ניט דערלאָזען אז אין זיין שטאָרט זאָל ערוועהלט ווערען א פרייגעזאָנע-נער ראבינער, נאָר א למדן און געוועזענער ישיבה בחור — האָט ער באמערקט: „איך

טערס און באַבעס געפיהלט און אָפּהיטענדיג טהרת המשפחה היטען זיי צוגלייכער צייט אויך דאָס עצם עקזיסטענץ פון זייער פּאָלק און קיין קרבן איז פאר זיי ניט צו שווער געווען צו דערפילען זייער פליכט.

אַבער ליידער זעהען מיר אין לאַנד צו אונז זער גרעסטען וועהטאָג און שאַנדע אז דער הייז ליגער יסוד פון אידישען לעבען — טהרת המשפחה ווערט אלץ שוואַכער און שוואַכער און עס האַלט ה"ו ביי א פולשטענדיגען חורבן אין דער היינזיכט.

ביי אונזער לעצטער קאָנווענשאַן איז באַ האַנדעלט געוואָרען די פראַגע פון טהרת המשפחה. די קאָנווענשאַן איז אַרײַנגעפאלען אין פאַרצווייפּלונג. שטאַרקע שטרעף־דייד האָט זיך געהערט פון די רבנים, קלאַפּענדיג זיך „איטמו" פאַר דער פאַרנאַמענהייט, האָט די קאָנווענשאַן פייערליך אָנגענומען א נאַצע פראַגראַמע פון וויכטיגע אַרבייט אין דער הייז זיכט, און זיך פאַרפליכטעט גלייך צוצוטערעטען צו דער אַרבייט. עס איז באַשלאָסען געוואָרען אָנצוהויבען א קאַמפּיין פאַר א גרעסערע סומע געלד וואָס זאָל דערמעגליכען צו בויען גרויסע סאַניטאַרע מקואות אין אלע טהיילען פון יטאַליע, איבערהויפּט אוועקשטעלען א גרויסע מקוה מיט אלע לעצטע אימפּראַוועמענטס אין צענטער פון יטאַליע, איינפיהרען א שטענדיגע היגיינע אויף די אלע אַלטע מקואות, אויך אָנ־הויבען א גרויסע אויפּקלעהרונגס קאַמפּעין ווע־גען די וויכטיגקייט און הייליגקייט פון טהרת המשפחה צווישען די יונגע פרויען, דורך סיד־קולאַרס, פאַמפּלעטען און ביכער. מיר זיינען גרייט זיך אַרײַנוואַרפען גלייך אין דער הייליג־גער אַרבייט מיט אלע אונזערע כחות. אבער די אַרבייט איז קאָלאַסאַל און מיר מווען האָב־בען הילף און אלעם ערשטען אין מענשען־מאַטעריאַל אין מענשליכע כחות.

מיר זיינען זיכער אז עס געפינען זיך נאָך גענוג אידען אין ניו יארק אין יעדער סעקשאַן וועמען דאָס האַרץ טהוט וועה, וואָס במסתרים תבכה נפשם אויף דאס אונטערנאַנג פון איינעם פון די זיילען פון אידישקייט און זיי וואָלטען

אַבער געווען א תקיף און האָט אויפ'ן קול זיך צושריען, אז עס מעג איהם קאָסטען אלץ, וועט ער ניט דערלאָזען מ'זאָל גרינגשעצען דעם כבוד פון רוסישען קייווער וועמען ער האָט טריי גע־דינט 25 יאָהר . . .

דערהערענדיג אַזעלכע טענות איז דער פּריס־טאוו נאָר צוטומעלט געוואָרען. ער האָט ווע־גען דעם אינפּאַרמירט דעם אימפּראַוויטי. דער לעצטער האָט גלייך אפּגעשיקט א רעפּאָרט צום גובערנאַטאר וועגען דעם אינצידענט. דער גר־בערנאַטאר האָט צו זיך אַרויסגערופּען פאַר אן אויספאַרשונג אויך דעם ראַבינער און דעם „גר־קאָלאַיעווסקען סאָלדאַט". אויסהערענדיג די גע־ען־טענות פון לעצטען, האָט ער געפרעגט דעם ראַבינער הלמאי ער האט דערלאָזען צו אזא פאַרברעכען, האט זיך דער ראַבינער פאַרטיידיגט אז ער האט פשוט ניט געהערט ווייל ער איז געזעסען ווייט אוועק פון דער בימה. לויבענ־דיג דעם סאָלדאַט פאַר זיין פאַטריאָטיזם און ליבע צום „צאַר באַטיושקא", האָט דער גובער־נאַטאר פאַראַרדענט דעם ראַבינער אז מהיום והלאה, כרי צו פאַרהיטען פון א הענליכען טעות זאָל זיין אָרט זיין צו זיצען תמיד נאָהענט פון חזן, לעבען דער בימה.

די פרומע אידען האָבען זיך געפרעהט זע־הענדיג אין דעם באַפעהל די האַנד פון דער השגחה.

אויפּרוף פון ועד הרבנים וועגען טהרת המשפחה

איינער פון די הויפט יסודות, אויף וועלכע דער נאַנצער בית ישראל, דאָס נאַנצע אידישע לעבען איז געבויט איז אָהן צווייפעל טהרת המשפחה! דאס הייליגקייט פון אידישע פא־מיליען לעבען, די קרושה און טהרה ביי וועלכע די אידישע דורות ווערען געבראַכט אויף דער וועלט, דינט אלס ווינקעלשטיין אויף וועלכען אונזער נאַנצער לעבען אלס עם הספר והרוח איז באַזירט. דאס מאַכט אונז פאַר אן עם קרוש, דאס גיט אונז גייסט און הייליגקייט און מאַכט דעם אידישען פּאָלק אלס קרוש מרחם. אינסטינקטיוו האָבען אונזערע הייליגע מיר

איבערן לאנד איבערגעשיקט א שטארקען פראָ-
טעסט געגען דעם אַנטי-שחיטה געזעץ אין פּויל-
לען דורך דעם פּוילישען געזאנדטען אין וואַ-
שינגטאָן דר. וו. סאנאלאווסקי. אזא פּראָטעסט
האָט אויך געשיקט די פּעדעראַציע פּון פּויל-
לישע אידען.

א קול קורא וועגען עזרת תורה

בידער תורה-אידען!

הערט זיך צו דעם פּאַרצוווייפּעלטען רופּ
פּון אונזערע מאַרטירער, די רבנים וכלי קדש
אין רוסלאַנד, וועלכע זיינען די גרעסטע ליי-
דענדע, און לידער אויך די מעהר פּאַרנעסענע
פּון אונזער צייט — זיי, די וואָס האָבען אָפּ-
געגעבען זייער לעבען אויף תּורה, די וועלכע
האָבען אין מלחמה צייט מיט'ן לייב און לע-
בען געהאַלפּען די הונדערטע טויזענדע פּליכט-
לינגע, די וואָס זיינען זיך מוסר נפש פּאַר קיום
היהדות, זיינען איצט אָהן קיינע לעבענס מיט-
לען, זיי געהען ארום האַלב נאַקטע און באַר-
וועם — און א שטיקעל טרוקען ברויט פּאַר זיי
און זייערע קינדער איז ביי זיי א יום טוב. —
אלע זייערע פּרנסה קוועלען זיינען פּאַרניכטעט,
און זיי קוקען אויס פּאַר הילף פּון אויסלאַנד,
און איבערהויפּט צו די אמעריקאַנער אידען.

שוין העכער 20 יאָהר טהוט „עזרת תּורה“
די הייליגע ארבייט צו העלפּען די רבנים וצדיקים
אין אלע מזרח אייראָפּעאישע לענדער און
ארץ ישראל — פּיעלע טויזענטע פּאַמיליעס פּון
די גרעסטע און הייליגסטע זיינען געהאַלפּען
געוואָרען מיט קלענערע און גרעסערע הילף,
אויף וואָס עס איז קרוב צו א מיליאָן דאָלאַר
צוטהיילט געוואָרען דורך עזרת תּורה. די
לעצטע יאָהרען איז אָבער די הויפּט שטיצע
פּאַר די רבנים און כלי קדש אין רוסלאַנד —
ארום צוויי טויזענד אָרדערס זיינען דיעזען
יאָהר אָהין געשיקט געוואָרען פּון „עזרת תּורה“
— יעדער אָרדער בריינגט אויפּלעבונג צו א
פּאַמיליע. צו 36 פּאַמיליען זיינען געשיקט גע-
וואָרען גרעסערע הילף צו מיטהעלפּען אין
זייער אַרויספּאַהר אין ארץ ישראל, וואָס דאָס
מיינט ראַטעווען זייערע קינדער פּון שמד ר"ל

וועלען געוויס העלפּען אין אזא הייליגער אַרבייט.
זיי זיינען אָבער צושפּרייט, און אין די פּאַרשידע-
נע סעקשאַנס זיינען זיי נאָר יחידים, הילפּלאַזע
איינצעלנע מענשען. אונזער אויפּגאַבע איז
אָבער צוזאַמענצונעהמען די אלע הייליגע יחידים
גרופּירען זיי ארום אונז און צוזאַמען מיט זיי
אָנהויבען א גרויסע ארבייט פּאַר צוריק אויפּ-
לעבען איינעם פּון די הייליגסטע יסודות ביי
אידען.

און מיט א הייליגען רופּ ווענדען מיר זיך צו
יערען אידען מאַן און פּרוי, וועלכע האָבען נאָך
א פּאַרשטענדניש פּאַר די גרויסע זאך פּון טהרת
המשפּחה ביי אידען. קומט און העלפט אונז!
זאָל יעדער איד, מאַן און פּרוי וואס ווייסט וואס
עס מיינט פּאַר אונז טהרת המשפּחה צולייגען
א האַנד און העלפּען צוריק אויפּשטעלען די
קדושה און טהרה פּון אידישען פּאָלק! מיר
פּאַרלאַנגען נאָר אריינצושרייבען צו אונז א
קארטעל (229 איסט בראָדוויי) אז איהר זייט
גרייט אונז צו העלפּען.

העלפט צו פּאַרשטארקען אידישקייט, קדושה
און הייליגקייט און ג' וועט אונז העלפּען מיט
אלעס גוטעס און ישועות ונחמות בכלל ובפרט.
יעד הרבנים דניו יארק רכתי

גזרת תענית געגען גזרת שחיטה

א בעשלוס צו גוזר זיין אן אלוועלטליכען
תענית צבור אויף דאָנערשטאָג, כ"ז שבט, אלס
פּראָטעסט געגען דעם אַנטי-שחיטה פּראָיעקט
אין פּוילען, איז אנגענומען געוואָרען אויף א
קאָנפּערענץ פּון זיבעציג רבנים און אדמו"רים
וואָס איז פּאַרנעקומען י"ט שבט אין וואַרשאַ.
עס איז אויך באַשלאָסען געוואָרען צו פּראָ-
קלאַמירען א מאָנאַט פּון טרויער אין פּאַרלויר
פּון וועלכען עס זאָל ניט אפּגעהאַלטען ווערען
קיין שמחות און מען זאָל ניט עסען קיין פּלייש.
דער טרויער מאָנאַט וועט זיך אָנהויבען אין
דעם טאָג ווען עס וועט זיך אָנהויבען די דע-
באַטע איבער דעם פּראָיעקט אין פּוילישען
סיים.

די אַגודת הרבנים דאַרצות הברית קענענדע
האָט אין נאָמען פּון איהרע 400 רבנים חברים

מיר ווינשען מזל טוב להרב ר' משה צבי ראבינאוויטש שליט"א ורעיתו שתחי' צו דער חתונה פון זיין זון, אברהם ובת גילו, מרת חי' לאה תחי', וואָס איז פאָרגעקומען מוצש"ק, ט"ז שבט. זאָל זייער זיווג עולה ליפה זיין און עלטערען זאלען פון זיי נחת האָבען.

מיר ווינשען אויך מזל טוב להרב ר' יעקב קאנטראוויטש שליט"א ורעיתו שתחי' פון טרענטאן, צו דער חתונה פון זיין טאָכטער רחל תחי', מיט הרב ר' יעקב משה שורקין שליט"א, וואָס איז געווען כ"ד טבת, און צו דער חתונה פון זיין זון, השו"ב הערצל שיחי' מיט ה' רייזעל בת הרב ר' זאב וואַלף שליט"א, וואָס איז פאָרגעקומען א' דר"ח אדר. זאָלען זיי פארשאַפען פיעל נחת צו זייערע עלטערען. זיווגים יהי' לברכה.

מיר ווינשען א שעה טובה ומוצלחת צו דער חתונה פון דער טאָכטער פון הרב ר' אליעזר פרעמערסקי שליט"א, מרת מנוחה מיט איהר חתן, ישראל שלמה בן הרב ר' מאיר יהושע ראזענבערג, הרב דפריינפיעלר, מאסס, וואָס וועט פאָרקומען ז' אדר. זאָל די חתונה זיין למזל טוב, מיט פיעל נחת פאר זייערע עלטערען.

מען מאכט אונז אויפמערקזאם

אין די צייטונגען איז געווען אדווערטייזט פון א אידישער קאורט אויף 395 בראָדוויי, וועלכע האָט זיך פארנומען ניט אין דער ריכט טונג וואוהין אזעלכע קאורטס ווערען געוועהנט לויך געפיהרט ביי זייערע פעסטגעשטעלטע רעגעלען. געמליך: די קאורט האָט געעפענט א נייע אפטיילונג פאר „רבנישע ענינים“, עצות ווענען ניטין, קרושין, עגנות א. ו. וו. אויף וויפיעל מיר געדיינקען און ווייסען, האָבען קאורטס בכלל קיינמאָל ניט אדווערטייזט זיך דורך באצאהלטע אדווערטייזמענטס, און האָט בען זיך ניט געמישט אין אזעלכע ריין תורה און אבן עזר ענינים, וואָס דארפן פארענטפערט ווערען עפ"י דיני התורה ביי א בי"ד פון רבנים ניט דורך א „קאורט“ מיט דער „באטייליגונג“

— קען דען זיין א גרעסערע מצוה ווי צו האָבען א חלק אין קדוש השם?

איצט איז דער יעהרליכער קאמפיין מיט'ן נאָמען „ו' אדר — פאר עזרת תורה“. קיין איד טאָר ניט פארפעהלען זיין מעגליכע הילף פאר דעם — יעדע שוהל איז מחויב אום שבת שקלים, אָדער בשבתות הסמוכות, צו אפערירען פאר „עזרת תורה“. יעדער דב, פרעזידענט, גבאי און עסקן דארף מיטהעלפען אין אפיעל, און איינקאלעקטען די געלד און גלויך אפשויען אין אָפּים פון „עזרת תורה“. טרייט דאָס בעסט דער „עזרת תורה“ זאָל קענען פארפילפאדען זיין שטיצע צו די קרבנות פאר דער תורה, בפרט איצט צו דעם הייליגען פסח — און גב"ה וועט העלפען אלע מיטהעלפער פון עזרת תורה מיט א כשר'ן פרעהליכען פסח זאך ימים ושנים וכל טוב, עם כל ישראל.

הרב ישראל הלוי ראזענבערג, נשיא הרב יוסף אליהו הענקין, מזכיר

אין דער רבנישער וועלט

הרב ר' אליעזר שיינפיעלר שליט"א האט גע- קראָגען פון זיין שוהל, בית דוד אגודת אחיים, 832 פאקס סטריט, אין בראָנקס, א כתב רבנות פאר זיין נאנצען לעבען. מיר ווינשען איהם אריכות ימים און הצלחה אין זיין גייסטיגער פיהרונג פון זיין שוהל, און דער געמיינדע מיט איהרע פיהרער, ברכת כל טוב. זאָלען זיי דיע- נען פאר א שעהנעם ביישפיעל פאר אלע אונזערע רע קהלות.

הרב ר' יהודה אלטוסקי שליט"א איז אויפגע- נומען געוואָרען פאר א רב און מנהיג דוחני אין דער שוהל לינת הצדק, 1115 ווארט סטריט, בראָנקס. מיר ווינשען איהם און דער שוהל ברכה און הצלחה, זאָל ער האָבען די מעגליכ- קייט מיט דער הילף פון די פיהרער פון דער שוהל, צו אויסנוצען זיינע גייסטיגע כחות צו זייען און פלאַנצען תורה און יראת שמים ווי צווישען די עלטערע אזוי צווישען די אינגערע עלעמענטען פון זיין שוהל.

און מיר האָבען געוואָלט, דאָס איז פאר אייך צו ענטשיידען.

מיר וועלען גערען אָננעמען פון אייך אלע מעגליכע אָנווייזונגען די צייטונג צו פארבע- סערען און פארשעהנערען. מיר פארזיכערען אייך אלענפאלס, אז מיר וועלען בע"ה זוכען צו מאַכען אונזער זשורנאל אינטערעסאנט, אנשטענדיג און פאסענד צו זיינע ערהאבענע צוועגען און שטרעבונגען.

מיר בעטען פון אונזערע רבנים, שיקט אונז אייער הרושי תורה, מיר וועלען זיי מיט פאר- געניגען און דאנקבארקייט דרוקען. אָבער כדי צו לאזען אָרט אין זשורנאל אויך פאר אנדערע וועלטליכע אידישע ענינים, און אויך צו מאַ- כען איהם ווי מעגליך פאָפולאר, בעטען מיר, אז די הרושים זאָלען זיין ניט צו לאנג און ווי מעג- ליך אין ענינים וואס זענען קרובים להלכה ולמעשה. מיר בעטען אייך אויך, שיקט אונז צו ארטיקלען וועגען צייט פראגען און שרייבט אונז פון אייער טעטיגקייט אין אייערע געמיינדעס. מיר בעטען פון אונזערע פיהרער פון ישיבות ווי אויך פון תלמוד תורות באריכטעט אונז פון אייער טהעטיגקייט, האלט אונז אין אַ שטענדיגע פארבינדונג מיט אייך צו מעלדען אונז פון אייערע עררייכונגען אין גייסטיגען און מאטעריעלען צושטאנד פון אייערע אַנ- שטאלטען.

מיר פארלאנגען פון אונזערע פיהרער פון די אָרטאָדאָקסישע שוהלען און חברות צו שריי- בען אונז איבער אייער טעטיגקייט, און דאס זעלבע בעטען מיר פון אלע אונזערע געזעל- שאַפטליכע און צדקה-אינסטיטוציעס: שטעהט מיט אונז אין פארבינדונג, ניט אונז די מעג- ליכקייט ארויסצוהעלפען אייך מיט א געדרוקט- טען ווארט, וועלכער זאָל עררייכען דעם עולם פון וועלכען איהר ערווארטעט מיטגעפיהל און מיטהילף.

אונזער זשורנאל איז אָפען פאר אייך, און מיר פון אונזער זייט זיינען גרייט מיט ג' הילף צו העלפען אייך, חשוב'ע עסקנים אין אייער הייליגער און וויכטיגער ארבייט פאר תורה, אידען און אידישקייט. די רעדאקציע

פון רבנים. — עפעס מוז דאָ זיין א מיספאר- שטענדעניש. מיר בעטען עס קלאָהר צו מאַ- כען.

ר' פרץ ווערניק ע"ה

די אידישע אָרטאָדאָקסישע וועלט האָט גע- ליטען א גרויסען אונפארנעסליכען פארלוסט מיט'ן אוועקגעהן פון ר' פרץ ווערניק, דער הויפט רעדאקטאר פונ'ם „מארגען זשורנאל“ צו זיין אייביגער רוה.

ר' פרץ ווערניק איז געווען ניט נאָר א גלענ- צענדער און טאלאנטפולער שרייבער, ניט נאר א זעלטענער וויסענשאפטסמאן מיט א מוח פון א צנא מלא ספרא, וואָס האָט אין זיך אלץ אריינגעזאפט און קיין זאך ניט אויסגעוועבט, ער האט אויך פארמאגט א חסידישע נשמה מיט א הארץ פול מיט התלהבות, זעלטענע עניוות און פאטערליכע גוטמוטיגקייט.

מען האט באדארפט קענען די פאמיליע פון וואנען ר' פרץ ווערניק איז ארויסגעוואקסען, די חסידישע אטמאָספערע וואו ער האט זיך געהאָדעוועט אין זיינע נאָר יונגע יאָהרען, מען האָט געדארפט גוט קענען זיין ברודער, דעם גרויסען קוידענאווער חסיד און טיפער מקובל ר' מאיר סמארגאנער זצ"ל, צו וועמען ער איז געווען צוגעבונדען פון קינדווייז אָן, צו פאר- שטעהן ווי האט אזא קאלטער פארשער פון ווי- סענשאפט געקענט פארמאגען אזוי פיעל ווארימ- קייט, אזוי פיעל הארציגע איבערגעבענהייט צו אידען בכלל און צו אלעם וואס איז הייליג און טייער אין דער אידישער וועלט פון תורה און אמונה.

א טרייען זעהן האָט דאס אידישע פאָלק פאר- לאָרען, און דער אָרטאָדאָקסישער און רבנישער לאַגער אין אמעריקא האָט אנגעווארען א איר בערגעבענעם פארטיידיגער פאר די פרינציפען פון אידישקייט. חבל על דאבדין ולא משתכחין. תנצב"ה.

צו אונזערע לעזער!

מיר גיבען דאָ פאר אייך, ליבע לעזער, דעם ערשטען נומער פון אונזער זשורנאל.

ווי ווייט עס איז אונז געלונגען צו געבען צום ערשטען מאָל פאר אייך דאָס וואָס איהר

ברכת מזל טוב

בלב מלא ידידות נאמנה ובהוקרה רבה הננו לברך בברכת מזל טוב את כבוד ידידנו חברנו הרב הגאון המפורסם, עסקן במעשים נמרץ, איש חי רב פעלים, זריז וממולח לכל דבר טוב ומועיל בישראל, אחד מחשובי הרבנים דאגודתנו וכו' וכו' מהור"ר אליעזר פרעדמעסקי שליט"א לכלולת בתו המצוינה וטובת שכל הכלה מנוחה תחי'.

לב למסורת אבות ולתורת אמת יבנה בית גדול ורם בישראל — "בית ישראל לתורה וליראת שמים לנחת ולשמחה להוריהם הנכבדים הרבנים הנאונים, ולהפרחת ולהרצת היהדות הנאמנה במדינה זו, ויעלו מעלה מעלה לכבוד ולתפארת לגאון עולם ולהוד נצח.

ועדה-הרבנים דניו-יארק רבתי

לוח פארן חודש שבט

די ריכטיגע צייט צו בענשען ליכט פרייטאָג און ווען עס ווערט אויס שבת :

אויס שבת	ליכט צינדען ערב שבת	פרישה
5:38	4:44 — — 24	וארא, יאנאר 24
5:48	4:52 — — 31	בא, יאנאר 31
5:56	5:02 — — 7	בשלה, פעברואר 7
6:03	5:10 — — 14	יתרו, פעברואר 14
6:11	5:18 — — 21	מישפטס, פעברואר 21

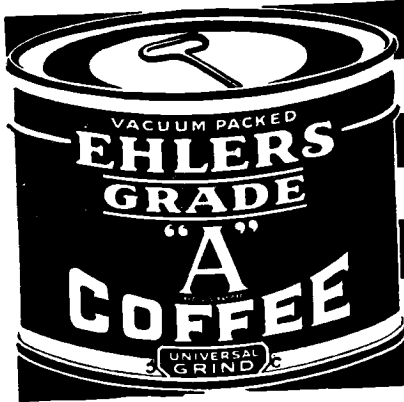
עם כ"ג החתן רבי-הכשרון ולמדן מצוין הרב ד"ר ישראל שלמה שליט"א בן הרב הגאון המפורסם מהור"ר מאיר יהושע האזענבערג שליט"א (הרב דספרינגפיעלר, מאס.) שתחי' ביום א' ו' אדר.

והננו מאחלים לו ולרעותו הרבנית תחי' שיזכו לראות בנחמה רב טוב ונחת מבניהם ודור ישרים יבורך, והזוג הצעיר הנאמן במסירת

עהלערס גרייד „איי" פרישע געשמאקפולע מחיהדיגע קאפע

כשר לפסח

וואקום געפאקט

Buy it for quality

Save the coupons.

Vacuum packed

The flavor is richer

די איינציגע קאפע כשר לפסח אונטער די השגחה פון ועדה-הרבנים דניו-יארק רבתי.